

Napút-füzetek

2018 126.

Bereményi Géza

Shakespeare királynője

Történelmi színjáték

Szereplők

ERZSÉBET, Anglia királynője
CECIL, államtitkár
ESSEX, a királynő kegyence
BACON, tudós és koronaügyész
SHAKESPEARE, költő és író
RICHARD, színész és részvényes
BEN JONSON, író és betiltott színdarabíró
JAKAB, új király
MARY HOWARD, Cecil fogadott leánya

Továbbá:

Ifjú Színész, Polgár, Jegyző, Hóhér...

I. FELVONÁS

1. jelenet

(Kintről fanfárok, tömegéljenzés, ágyúk díszlövésai köszöntik az ifjú oroszánt, Essexet, aki harci páncélban érkezik a kikötőből londoni palotája egyik mellékszobájába.)

A győzedelmes hős tagjait odanyújtja szolgálóinak, hogy a vasakból kihámozzák és udvari díszruhába öltöztessék. Közben sietve fésülök, gombolgatják, forgatják, borotválják, előkészítik. Bacon, a ravasz politikus és tudós papírokat tart közben Essex szemé elé. Shakespeare a háttérbe húzódva várakozik. Bacon az egyik levelet Essexszel együtt olvassa, s most kifakad.)

BACON Ó, Robert Cecil, a gonosz rokon! A féltékenység bubópestise marja a púpos hiénát.

ESSEX Megvan a jó oka neki.

BACON Grófságodnak oda kéne hatnia, csak egy ügyes szavába kerülne, hogy kiessen ő a legfelsőbb kegyből.

ESSEX Hogyne! Hogy helyébe lépjen egy újabb másik. A közvéleményt leszámítva Angliában most mindenki mérvadó féltékenység

énrám. Jobban teszem, ha ott hagyom helyén az ismerős rossz-akarót, mivel azt már ki tudom játszani. Imerem Cecil gyöngé pontjait. Számárorodítás nem halatszik az égbe.

BACON No de Cecilt mégsem lehet számárnak nevezni.

ESSEX Nevezzük akkor öszvérnek, mylord.

BACON Csak annyi bizonyos, hogy rosszakaratúbb állatot keresve sem lehet találni. És mi van, ha a mi tündérr királynónk az öszvérből mégis varázsol hirtelen egy államtitkárt?

ESSEX Tudsz vagy vélekedsz?

BACON Most épp rebesgetek.

ESSEX Helyes. Majd én elfeledtetem ezt a szándékot Böske ófelségével, Bacon barátom, ne félj. Siessünk, egy szépasszony vár aranytrónon szívrepesve, urak! És meggyőződése, hogy Essex, Cadiz felégetője szerelmes öbelé.

BACON Hál' istennek. Hál' istennek, mert a mi Essexünk bátorsága sugaraival szétkergette a felhőket és a ködöt, amivel az irigység el akarja homályosítani páratlan érdemeit.

ESSEX Olyannyira, hogy Cecil, a púpos Róka is nyöszörögve meglapulni kénytelen.

BACON Tán mert alulról nagyobbat haraphat?

(*Nevetnek, Bacon újabb papirost mutat.*)

ESSEX (*csak beleolvás*) Ki ez? Költő?

BACON (*int Shakespeare-nek, jöjjön*) Grófságotat magasztalja mind egész Anglia.

ESSEX Máskor. Sietek.

SHAKESPEARE (*szaval*)

„Nemes Peer,

Hazánk szeme fénye és a nagyvilág csodája,

Ki sistringó villámcsapás gyanánt
Sújtottál le nemrég Spanyolhonra,
Úgyhogy Herkules két oszlopa
Féltében megremegett bele,
Lovagok virága, Becsület zöld ága,
Kinek dicső neve betölti Angliát,
Ő, lelj örömet diadalodban.”

ESSEX Ki ez a szépszavú toll?

BACON Itt áll előtted, gróf Essex.
A cukros szavú Will.

ESSEX Shakespeare? De hát ő szín-
darabíró.

BACON Ha tudnád, mylord, micsoda
szonettekre, dicsérő versekre ké-
pes. Engem is megénekelte.

ESSEX És mennyi lett a jutalma?

BACON Kettőszáz font.

SHAKESPEARE Lordságod engedelmével.

BACON Hangoztatja, hogy a színház
csak pénzkereset neki. Robotos
bérmunkáknak tartja színdarabja-
it. Költőnek nevezi magát, célja,
hogy a poézisből tartsa el a családját.

SHAKESPEARE Lordságod engedelmével.

BACON Egy csinos évjáradék? Mi? Na? Ha idejét megfizetné, halhatatlanná tenné Lordságodat.

ESSEX Halhatatlanná? (*Elgondolkodik.*)

SHAKESPEARE Hogy szerencsése teljes legyen, az idővel is dacoló versek hódolatát tenném nagyságod lába elé.

ESSEX Mester! Kövessen a Whitehallba engem, majd tegyen tanúbizonyosságot, hogyan hódol még egy királynő is a győztesnek. De alexandrinusokban tegye, hallja! (*Baconhez.*) Francis! Útközben, mialatt London ünnepel, meséld el a derék Shakespeare mesternek, hogyan vezettem Cadiz falára a rohamot. És írasd meg azt is vele, miként csókoltam a kardom pengéjét, amikor harsonák tettek pontot a támadás után. Azt is! Meséld el azt is neki. Meg amit Herkulesre mondtam a tábortűznél, tudod. Siker, hatalom, királynői kegy. Vajon mi hiányzott még? Itt áll korom nagy poétája, és halhatatlanságot ígér Essexnek. No de majd máskor. Most Böske őfelsége várakozik, hogy szerelmes szívébe férközzek beljebb, beljebb és beljebb.

(*Bacon és Shakespeare összenéz.*)

BACON Úgy van, Őfelsége rövidesen megpillantja hazatért hőjét...

ESSEX Tudom, és morogni fog a hadjáratra költött pénzek miatt. Ne értsetek félre, szeretem őt. Ami Erzsébethez láncol, az több minden köteléknél, ami uralkodó és alattvalója közt valaha is létezett.

SHAKESPEARE A szeretet olyan, hogy röpköd ágról ágra, mylord.

BACON Megmondjam, mit gondolt majd a királynő, amint megpillantja kegyelmed magabiztos mosolyát? (*Shakespeare-re pillant.*)

SHAKESPEARE Őfelsége a szívében azt mondja majd: itt van egy győ-

zelmes férfi, aki nem engedel-
mességre született. Aki megszedíti
bennem a nőt, és ezt ez a férfi
nagyon is jól tudja.

BACON Ez a férfi, akinek népszerűsége óriási, most egész Anglia ünnepe-
li, mert felégette a spanyol flottát,
sőt saját fegyveres hívei is vannak.
Festhet-e magának ennél veszedel-
mesebb képet egy királynő?

SHAKESPEARE Aki méghozzá olyan
aggódó természetű, mint Ófelsége.

ESSEX Kineveztetlek udvari költővé,
mesterem, és tollad azt írja majd,
ha a trón mellett állni látsz engem:
„Örökös gerlepár”. Te pedig, Fran-
cis Bacon, koronaügyszés leszél.
Érted te ezt?

BACON Ófelsége haragszik rám.

ESSEX Majd megbékítem.

BACON Merészeltem ellene beszélni
a Parlamentben.

ESSEX *(hátba veri)* Hogy magadra
hívd a figyelmét, mi? De túllőttél
a célon, mi? Majd rendbe hozzuk.
(Indul.)

SHAKESPEARE Csak nem sietve, my-
lord.

BACON A szerencse olyan, mint a pi-
ac. Ha van időnk kissé várakozni,
az árak gyakran csökkennek.

(Essex után mennek.)

2. jelenet

*(Whitehall, a királyi palota egyik nép-
telen folyosója.)*

*Erzsébet dühében fuldokolva
hagyja ott a fogadótermet, ahol távo-
zásától hirtelen megszakad az addig
harsogó tánczene. A púpos Lord Cecil
a királynő nyomában, próbál magya-
rázkodni.)*

ERZSÉBET Tudnia, önnek tudnia...
tudnia kellett, hogy én... A tudtá-

val volt, tudván tudta, hogy ezzel
nemhogy haragra...

CECIL Felség...

ERZSÉBET Szavamba vág?! Tudta,
hogy ez az aljas terve ezzel a piaci
kurvával, ezzel az alattomos sakk-
húzással, ezzel a Mary Howarddal
engem kitörő haragra gerjeszt, és
ezt akarta, igenis akarattal, és azt
is tudta, maga kigyó, hogy miköz-
ben nyugalmat színlelek, az maga
iránti gyűlöletbe fordul, Cecil, ezt
akarta, tessék, csak azt nem tu-
dom, hogy miféle hátsó szándék
lappang abban a mérnöki fejben...
(Cecil homlokát ütögeti) viperafé-
szekben. *(Vált.)* Tudom már. Most
megfogtam. Jó. Hazudhat, tessék.

CECIL Mary Howard...

ERZSÉBET *(a földre köp)*

CECIL A nevelt leányom, könyör-
gök...

ERZSÉBET Instrukciója szerint,
a maga óhajára túllötözve, igen.
Tovább!

CECIL Mary Howard a hátam mögött
érkezett a bálterembe, mialatt én a
zenészekkel rendelkeztem, felség,
majd odafordulván, amint rápil-
lantottam, rögtön kiküldtem volna,
csak hogy felséged éppen a neve-
met kiáltva hozzám odaugrani méltó-
ztatott, ha még emlékszik erre.

ERZSÉBET Provokált engem a lánya,
Lord Cecil.

CECIL Az a ruha, a ruhája...

ERZSÉBET Az a szembeötlő, riban-
cosan kihívó.

CECIL Francia ruha.

ERZSÉBET Az ön terve volt, hogy ma-
gára vegye. Túllötözzön engem.

CECIL Hogyan vetemednék én erre,
ugyanis... *(Levelet vesz elő.)*

ERZSÉBET Mary Howard pompáza-
tos antréja engem az emelvényen
gubbasztó falusi bábuvá alázott
kárörvendő szemeknek láttára po-

rig, és a saját örömnépemen. De Lord Cecil tervének ez csak az első pontja volt. Mondom a másodikat. Ne adjon nekem semmi olvasnivalót, maga róka! A rá következő lépés, hogy ha az ünnepelt Lord Essex a teremben majdan megjelenik, én ebben a mostani mivoltomban trónomból felállok, Essex elindul felém, és pillantása a ribancosan kihívó francia ruhába belebotlik. És mindjárt mondom a harmadik pontját is a tervnek.

CECIL Felsőged kiválóan viselkedett.

ERZSÉBET Húvössé akarta tenni a viszonyomat Essexszel. Elrontani a győzelmi fogadást.

CECIL Azon nyomban ráparancsoltam Mary Howardra, hogy tűnjön el átöltözni.

ERZSÉBET A nevét kiáltotta, hogy az udvar közfigyelmét jóvátehetetlenül ráirányítsa arra a francos francia ruhára. Ez volt a harmadik pontja a tervnek. Lordságod elérte, amit akart. Most visszamegy, és a nevemben véget vet az ünnepségnek. A királynő gyengélkedik. És mondja, azt hogyan érte el, hogy Essex ennyit várat magára? Ez is kegyelmed terve volt? Hova tette őt?

CECIL Csak azt tudom, Madame, Mary Howardra ki parancsolta rá a francia ruhát. Essex grófja, és nem én.

ERZSÉBET Cecil! Mostantól vigyázzon. Velem vigyázzon.

CECIL Essex grófja kérte nyomaték-
kal, íme a levele, saját kézzel írta, hogy a nevelt lányom abban az ötöle szeretetteljes ajándékba kapott „ribancosan illetlen” francia ruhában jelenjen meg majdan az ő tiszteletére adott királynői fogadáson.

ERZSÉBET Drága Cecilem, ne kotyogjon. Itt és nekem. És melyik alkalommal írta ezt Lord Essex?

CECIL Levélben, mondom, abban kérte fel az ifjú hölgyet az égő Cadiz falai alól, Spanyolországból.

ERZSÉBET A nyavalyába, csodálkozom Essex ragyogó kémszolgálatán, hogy Essex annyira ismeri a maga lánya ruhatárát. Még a gömbölyded, seggig felhúzható harisnyáját is. Mi? (*Mosolyogva.*) Drága Cecilem! Ha szeret, most elmegy Essexhez, és közli vele, türelmetlen vagyok. Hogy vigyázzon, ha azt gondolja, várthat engem. És meg se említse, ami történt, Mary majd elfecsegi neki az ágyban úgylis, miért vettem az ő udvari ünnepségének idő előtt véget, inkább éreztesse Essexszel: négy szemközt a legnagyobb szerelmem miatt akarnám fogadni. Itt. De hamarosan, máskülönben megtapasztalja ez az Essex, hogy az uralkodók kedve nagyon is mély örvény.

CECIL Nem küldhetne oda hozzá valaki mást, felség?

ERZSÉBET De miközben átadja az üzenetet kegyelmed, üssön meg kedélyes hangot. Jó? Mélyen megálázza ez a feladat, Lord Cecil?

CECIL Essexnél gúnnyal fogadnának engem.

ERZSÉBET Még akkor is, ha egyben közölné ott velük, hogy államtitkárommá neveztem ki kegyelmedet?

CECIL Tréfál a királynő megint?

ERZSÉBET Hány évet is váratott magára ez a kinevezés?

CECIL Felsőged hetet kötött ki, mégis nyolcat.

ERZSÉBET Na. Nyolc év tűnődést csak megérdemelt a szándék, ki legyen Anglia legnagyobb embere énutánam. Nos, ezennel megkapja ezt az állást a vele járó külső tekintéllyel és belső befolyással, Sir Robert Cecil. És ezt megmondhatja Essexnek, Cadiz oroslánjának. Ha

nem siet, elveszi a kedvem. És ezt nem akarhatja. Ugye? (*Elmegy.*)
CECIL Vágtatok, felség.

3. jelenet

(*Whitehall, folyosó.*

Cecilnek nem sietős. Leül, gondolkodik. Jön Shakespeare.)

CECIL Á, Shakespeare! Nem hiszek a szememnek.

SHAKESPEARE Mylord! A kijáratot keresem.

CECIL Okosan teszi, mester.

SHAKESPEARE Essex úr tájézkik. Megmondaná, miért maradt el az ünnepség? Dicsérő verset kellett volna mondanom.

CECIL Képzelnem sem tudja, száz fontot teszek ötven ellen, hogy képzelnem sem tudja, mekkora a kegyed szerencséje. Jobb, ha színház őrzi meg a nevét, készítsen csak vígjátékokat, Shakespeare mester, ne ártsa udvari ügyekbe magát. Azért marad el az ünnep, mert őfelsége féltékeny Essexre. És mint tudjuk, ez a szó kétértelmű. Egyszerre érzelmi és értelmi a jelentése.

SHAKESPEARE Akkor megkérem nagyságod, se az elmémet, se a szívemet ne világosítsa fel. Maradok hódolattal.

CECIL Látom, megfejtette a titkot.

SHAKESPEARE (*visszafordul*) Hogy őfelsége azt állítja, egy francia ruha miatt féltékeny, valójában Lord Essex népszerűsége az ok?

CECIL Inkább az utóbbi, de közérthetőbb az előbbi. Királynő esetében. Színpadon nemde ilyen kétértelműség nem ábrázolható.

SHAKESPEARE Nem is tudom, uram.

CECIL Mivel nem akarja tudni, kedves William, és jól választott, ez az

ügyesebb látszat. Szeretek a Globe Színházba járni. Látjuk egymást holnap. De most siessen, erre. Ne kapcsolja össze a nevét Lord Essexével többé, a javát akarom.

(*Shakespeare el egyszemélyesen, Cecil arra, amerre Erzsébet.*

Jön Essex, Bacon.)

ESSEX Megölmöm.

BACON Kit?

ESSEX Nem is tudom. Koronaügyész leszel. A pártomnak erősödnie kell. Török, szakad, kineveztetlek a vénasszonnyal. Ez a hála! Én naggyá teszem Angliát, ő pedig halálos ellenségemet teszi fölém, és szétzavarja az ünneplőimet.

BACON Ügyeljen az arckifejezésére, uram. A népszerűséggel csínjában kell bánni. Le kell kicsinyelni a királynő jelenlétében, titokban viszont ápolandó a tömeg rajongása.

ESSEX Ez a Shakespeare... Küldd el, írjon csak a színházának. Téged pedig még ma kineveznek, meglásd.

BACON Inkább ne forgassuk a nevet. Őfelsége engem gyűlöl meg a végén, és még azt vélem hinni, kegyelmed rám akarja terelni önmagáról a gyanút. Vigyázat!

ERZSÉBET (*jön Cecillel*) Robert! Angol szigetünk titáni erejének díszé. Ide hozzám! Kijelenthetjük, hogy az egész világon nincs bátrabb ember Essex grófnál. És megítélésünk szerint más tekintetben sincs nála kiválóbb katona, hiszen amit csinált, a legnagyobb rendben és fegyelemben vitte véghez. Dicséretünkön túl, hogy elismerésünket ne csak szavakkal hirdessük, Essex grófjának, az én drága Robertemnek az édes borok behozatalának monopóliumát ajándékozzuk.

(*Gondolkozik.*) Négy évre. (*Odamegy a férjéhez.*) Késtel, Robert. Most nem engedlek haza reggelig. Ezt sürgősen juttasd a feleséged tudomására.

ESSEX Egy felségnek felesleges tudomást venni egy feleségről, feleség.

ERZSÉBET Te aljas férfi: kétszázti-zennégy napja nem láttalak.

ESSEX Mivel asszonyom engedelmével, sőt kifejezett parancsára fölégettem a spanyol flottát.

ERZSÉBET Tilalmam ellenére őrült tettekkal naponta veszélyeztetted az életedet, pimasz.

ESSEX És naponta elalvás előtt a nyirkos hajón meg a sziklás földön arról ábrándoztam, hogy amikor győztesen hazamegyek, feleséged szívesebben fog látni, mint azelőtt. Ha pedig ott pusztulok, egy szép halál többet ér egy zaklatott életnél. Una bella morire!

ERZSÉBET Én pedig magamban szenvedélyesen szidtalak, mert az életem egyetlen örömét Spanyolországba vitted.

ESSEX Az én hűségem fölött pedig ítélkezzen a Legfőbb Bíró, aki a szívek mélyébe lát... (*ránéz Cecilre*) ...mivel én itt a földön nem tudom megtalálni az igazamat. Szívből kívánom, hogy feleséged ismerje már fel az én hűségemet, akit el akar taszítani magától, és azoknak az aljasságát, akiket a jövőben is meg akar tartani maga körül. Igen. Édes a királynő mellett lennem. Édes gyötremem, amikor tudom, hogy ragaszkodásomat megtapossa, míg egy olyan nyomorult alakot, mint ez a Cecil, magasra becsül. Mindenkinél, nálam is magasabbra.

ERZSÉBET (*hamiskásan*) Lovagiatlan vagy, Robert.

ESSEX (*forrón*) Ezt a sértést egyedül a szerelmemtől fogadom el.

ERZSÉBET Államtitkárom testi állapota nem engedi, hogy párbajozzon veled.

CECIL A kedvéért, Madame, még arra is képes leszek.

ERZSÉBET Ez az egész párbajosdi nem helyénvaló, ezért mindkettőjüket megbüntetem. Az egyik Robertet a papírjaihoz küldöm, intézze az állam ügyeit hajnalig. A másik Robert pedig velem jön, és elszámol a hálószobámban a hadjárat költségeiről. Úgyszintén hajnalig. Vagy akár tovább. (*El.*)

4. jelenet

(*A Globe Színház egyik oldalsó része.*)

Napfényes délutáni előadás folyik bent, a II. Richárd utolsó szavai hallatszanak, amit háromezer néző figyel, olykor felzúgva reagálnak, zajonganak: hangkulissza. Ez a hely – a szabad ég alatt – olyan, mint egy társalgó, ahol előadás közben is lehet színésznek és befolyásos arisztokrata nézőknek intrikálni, egymást figyelve információkat cserélni.

Eleinte csak Shakespeare van a színen, a Globe színpadán láthatatlanul folyó jelenetet füleli mint szerző, a nézőtér harsány reakcióira magányosan reagál.)

BACON (*jön*) Mesterem! Tomboló siker. Öt telt házat jósolok.

SHAKESPEARE Itt van Cecil a nézők között. (*Gondterhelt, suttog.*)

Lord Cecil beszélni akar velem, üzent. Mit akar? Mi újság a palotában, uram? Gyorsan készítsen fel. (*Pénzt ad neki.*)

BACON (*suttog*) Múlt hétfőn...

SHAKESPEARE Vagyis három napja...

- BACON Azt hittem, már tudják. (Körülnéz.)
- SHAKESPEARE Semmit sem tudunk. Mindenki hallgat és elfordul a színészeinktől. És most Cecil is itt van, ami rossz jel. Mi történt hétfőn?
- BACON Hétfőn a királynő a Whitehallban megmutatott Essex grófnak egy nyomtatott könyvet, mely a grófra nézve veszedelmes bókot tartalmazott. Veszekedés tört ki közöttük, szitokszavak. Lady Mary is hűségét mutatva átkozta Essexet.
- SHAKESPEARE Lady Mary? Aki úgy mond Lord Essex kedvese lenne...
- BACON Már nem az, istenemre, már rég nem az.
- SHAKESPEARE Sosem is volt, úgy tudom. Hanem valaki másé, aki sakkablán fekete ló.
- BACON Viszontag...
- SHAKESPEARE Viszontag?
- BACON Ófelsége Lady Maryt hirtelen fordulattal másnap, vagyis kedden udvarhölgyei közé emelte, s most bizalmasa. Fontos ügyekben közbenjárni tud...
- SHAKESPEARE Mennyiért, uram? Aranyban kérdezem.
- BACON Százért. Még fontosabbakban kétszázért. Azt mondják, ebből Ófelsége is részesedik.
- SHAKESPEARE Köszönjük a Globe Színház részvényeseinek nevében Lord Baconnak a fontos információt.
- BACON Továbbá, és ez újabb fordulat... (Elhallgat, mert Ben Jonson siet oda, ezért Bacon ellép onnan.)
- BEN (ifjú ember) Will! (Baconhez.) Tiszteletre méltó uram! (Bacon elfordul.) Will! Lord Cecil is itt van. Tudod, miért?
- SHAKESPEARE Itt most nincs rád szükség, Ben. Ne kompromittáld a Globe-ot.
- BEN De hát tetszett a mű, Willy, és terjeszteni fogom, mesterem.
- BACON (átszól) Betiltott szerző társasága kényes témát taglaló előadás idején. Mit nem ért ezen Ben Jonson? (Kimegy gyorsan.)
- BEN Akkor gyorsan: azt mondják, Lord Cecil kegyelmeddel kíván, hogy úgy mondjam, összeakadni itt.
- SHAKESPEARE Távolabbra tőlem, Ben! Távolabbra! Ne én lódítsalak innen el.
- BEN Nem hihető, Will, hogy megtagadsz te is.
- SHAKESPEARE Nem engedhetem meg magamnak a társaságot, Ben Jonson, mivel én a Globe Színház egyik részvényese vagyok, és te *A kutyák szigete* cím alatt írtál szeretett Angliánkról botrányos darabot, fél évre betiltották az összes londoni színjátszást, minket is, tudod, mennyi az anyagi veszteségünk, és most jössz a börtönből mindemiatt...
- BEN (kifelé mutogatva suttogja) Úgy véled, a te *II. Richárd*odat Cecil nem fogja úgyszintén betiltani még a mai napon?
- SHAKESPEARE És te, hogy ebbéli szándékát megszilárdítsd, azért ölelgetsz engem itt.
- BEN Jaj, Will, túlburjánzó képzeleted már önmagadra veszélyes. Tudod te azt? Figyelmeztetni akarlak, jóakaród vagyok.
- SHAKESPEARE A te jóakarodra engem nem kell figyelmeztetni. Az maga keltette fel az én figyelmeztet.
- BEN Kimondom, vigyázz. Azt súgták a fülembé, apád, Stratfordban...
- SHAKESPEARE Köszönöm, Ben. Elég.
- BEN Amint kívánod, Will. Hidd el, jóakaród vagyok. (Odébb lép.)
- BACON (gyorsan visszajön Shakespeare-hez)
- SHAKESPEARE Tehát az újabb fordulat? Szerdán, ugye, tegnap?

BACON Szerdán a királynő Lady Mary jelenlétében megmutatott Essex grófnak egy lázító könyvet.

SHAKESPEARE Csak nem?

BACON Ófelségétől kijövet Essex elkeseredettnek és sápadtnak látszott. Azóta otthon fekszik, és még engem sem fogad. Állítólag beteg. A púpos Cecil most ragyog.

SHAKESPEARE Milyen könyvről van szó?

BACON Csak annyit tudni, hogy az angol trónutódlást érinti. Kínosan. A skót Jakab királyt emlegeti mint...

SHAKESPEARE *(kétségbeesve)* Erre másnap mi bemutatjuk a *II. Richárdot*, amelyben a királyt megfosztják trónjától.

BACON Azt hittem, szándékosan lovagolja meg a politikai helyzetet mesterem mint Essex rajongója.

SHAKESPEARE Isten óvjon attól.

BACON Hát a jelenlegi helyzetben, kedves Shakespeare, jobban tesszük, ha nem mutatkozunk együtt.

SHAKESPEARE Egyetértek. *(Gyorsan odébb megy, csatlakozik Richard Burbage-hoz, aki a színpadról jön tapsoktól boldogan.)*

RICHARD *(királyjelmezben)* Milyen Richárd voltam?

SHAKESPEARE Második. Megint dobáltad a karjaidat.

RICHARD *(megöleli)* Zokogtak, Will! Még a férfiak is, mint a szopós malacok, drága cimborám. *(Idéz.)* „Tudjátok csak meg, a Mindenható Járványok hadát küldi fellegek közt

Segítségemre, s meg se szült, nem is

Fogant fiatokon torolja meg,
Hogy szolgálkezet emeltek fejemre,
S megtépázzátok aranykoronámat.”

(Bacon a távolból tapsol, Richard meghajol felé.)

Üdv Francis Baconnak! Ez a nagy hírű tudós is élvezett engem nagyon. Hangosan beleszisszent a trónfosztás-jelenetnél a dermedt csöndbe.

SHAKESPEARE *(miközben Ben mégis visszajön)* Azt mondják, ő lesz a korona ügyésze.

BEN Láttam kocsjában a héten. Két romlott suhanc ágyékát tapogatta. Mindenre, ami szent, Francis Bacon nem nőkre költi a pénzt.

RICHARD Tegyük meg mindent, hogy ez a befolyásos férfi színházunk pártolója legyen. *(Elakad.)*

BEN Nos, adott a feladat, Richard.

SHAKESPEARE A Globe elvárja tőled, hogy ideláncold a befolyásos férfi érzelmeit, Richard.

RICHARD Úgy értitek...

SHAKESPEARE Te vagy közülünk a legmutatósabb, Richard. Mint a Globe egyik fő részvényésének, feladatod ez.

RICHARD Idevonzom a nőket. Nem elég az a Globe-nak? És Will, tenedek, a Globe másik fő részvényésének?

BEN A nagy színész el tudja bűvölni mindkét nemet.

RICHARD Bacon is íróember. Will az ő ragyogó elméjével alkalmasabb lenne vele közösködni.

SHAKESPEARE Majd megírom neked a szöveget, te csak a lukadat áldozd fel. Nem kopik az el, jó Richardom.

BEN Will! Feléd viszont más nemű luk közeledik, úgy vigyázz, barátom.

(Mary Howard jön.)

RICHARD Édes csirke, elfogyasztánám.

SHAKESPEARE Szívességet tennél azzal nekem, szavamra. Hogyan kerül ide, Mary Howard?

MARY Tilalma ellenére, Shakespeare.

Tudom, tilalma ellenére vagyok itt, uram.

SHAKESPEARE Tudom, tudom, kedves vagyok kegyednek, de most sietek.

MARY A férfi nyelve csupa csalfaság.

SHAKESPEARE Pedig sietek, Mary Howard.

MARY Én is, hát egyenesen kimondom...

SHAKESPEARE Szeret. Én pedig nem, és már ki is koptam az udvarlói tudományomból. Csapjunk egymás tenyerébe, és kész a vásár.

MARY Még csak jól sem esik, ha kimondom?

SHAKESPEARE Hogy szeret? Hallottam és mondtam is eleget, és vége nem lesz, hiába tudom, mi a vége. (*Mary a fülébe súg valamit.*) Sietek.

MARY Ha bántja az életkora...

SHAKESPEARE Azzal elégedett vagyok. Kevésbé a szóval, hogy szeretlek. (*Társaihoz megy, Baconhoz és Richardhoz.*) Lord Cecil üzeni, hogy vár minket a színészek páholyában. A lányával küldte az üzenetet.

RICHARD (*büszkén*) Cecil is látott engem?

SHAKESPEARE Ha betiltja a *II. Richárdot*, tönkremegyünk. Legalább tíz telt ház a tét, úgy viselkedjétek, részvényes urak.

(*Cecil jön.*)

CECIL William Shakespeare! Nem győztem kívárni.

(*Közelebb jön, Bacon meghajlással üdvözli, rátapad, félrevonja.*)

BACON Jóságos unokafivérem! Jóságos uram! Nem valami különösebb alkalom kapcsán... Meghallgatna? Be kell vallanom, hogy

mennyire sok mindent köszönhetek kegyelmednek, és mennyi jótéteménnyel kapcsolt magához.

CECIL Jótétemény? Halálos ellenségem bizalmasa vagy, Francis, ártani szoktam neked akaratom szerint.

BACON Azt kérдем gyakorta magamtól, uram, mi bizonyítja a gondolkodás létjogosultságát. S a válasz mindannyiszor az, hogy a gyakorlati haszon és a dicséretes elköteleződés.

CECIL Maradjunk az utóbbinál, az előbbi ebből ered. (*Átszól.*) Shakespeare mester, fontos szavam van kegyelmeddel. Ne tűnjön el.

BACON Nos, ami az elköteleződést illeti, én régóta gazdámnak tekintem az államtitkár urat.

CECIL Ez mindenestre új megvilágításba helyezi a dolgokat. És Essex-szel mi van? Nyíltan szakítasz vele?

BACON Rájöttem arra, hogy eredeti szándékom ellenére túl mélyen engedtem belevonni magam Essex gróf könnyelmű és lármás környezetébe. És én gyűlölöm a kudarcot, mylord.

CECIL Eszerint óvatosan csatlakozni akarsz hozzám, Francis.

BACON Oly óvatossággal, amely utat hagy a két párt között.

CECIL Szövetkezel akkor is, ha közlöm veled az újabb fejleményt, miszerint az Ófelsége és Essex közötti rövid veszekedést ma délután boldogító kibékülés követte, és azóta is édesen és kedvesen beszélgetnek? Hovatovább szerelmes gavotte-ot táncoltak a francia és a spanyol követ szeme láttára? Isten görbe vonalakkal ír egyenest. Még nem jelent meg a döntő érdek. Essex ismét kegyben van. (*Átszól.*) Shakespeare, egy szempillantás türelmet, uram.

BACON Az én visszatartó tanácsaim nélkül Essexnek csupa izgága és forrófejű szövetségese marad, szakadékba vivő, lármás javaslatok.

CECIL Ha elintézem neked a koronaügyési kinevezést, nyíltan is a pártomra állsz?

BACON Azzal egyben a vér szavára hallgatok, nyájas rokon, hiszen édes-unokatestvérek volnánk. Nem?

CECIL Helyes. Menjünk majd el együtt a színházból. De ne lássák, hogy nyájas beszélgetésben együtt vagyunk. Legyünk látszatra ellenfelek.

BACON És hogyan tetszett az előadás, uram?

CECIL Én Shakespeare-nek inkább a vígjátékait kedvelem.

BACON És mi az álláspontod a mai előadás politikai jelentéséről abban az ingatag egyensúlyban, ami az állam nevet viseli?

CECIL A mi királynőnk Anglia történetének legnagyobb színésze. Csak az ő előadására figyelek. Az én munkatársam a csönd. A színház pedig hadonászik, harsog. Csak gondom van vele.

(Cecil félrevonja Shakespeare-t, de Richard is odatolakodik.)

RICHARD Megbocsát, Lord Cecil.

SHAKESPEARE Richard Burbage is részvényes, így hát döntési jog van a Globe-ban.

CECIL Tisztelen a nagy színészt.

RICHARD Én pedig a jeles államtitkárt.

(Hármasban tárgyalnak, Ben és Bacon távolról figyelik őket, úgy tesznek, mintha ők is társalognának.)

RICHARD Hogyan tetszett a mi II. Richárdunk? Kegyelmed ízlése a Globe számára mindenekfelett fontos. Ugye, Will?

CECIL Shakespeare is egyre hosszabb darabokat ír, a szöveg pedig már oly bonyolult, hogy folyása megfeszített figyelemmel kísérendő.

RICHARD Ez igaz, Will. Papagájmód kell hadarnunk, hogy beférjünk a két órába. Az életben senki sem vágat a szavakkal úgy, ahogy mi.

SHAKESPEARE Mi köze az életnek a színházhoz? Állítom, hogy semmi, jó uram. A színház merő költészet. Aki az életet akarja, menjen Ben Jonsonékhoz, ne a Globe-ba.

CECIL A kutyák szigetére céloz, Shakespeare mester?

(Szünet.)

BEN *(átszól)* Mondja ki nyersen, Lord Cecil. A II. Richárdot is be akarja tiltani, uram?

CECIL Az előadást megtekintvén megállapítom: ez a darab nem javítja a nép közhangulatát.

RICHARD Megfeledeznek arról, hogy szép siker volt, uram?

CECIL Ugyanis van egy kérdéses jelenet, Shakespeare.

RICHARD *(Shakespeare-hez)* Mon dieu, Will! Mit írtál, kedvesem?

SHAKESPEARE Amit te eljátszottál, Richard.

RICHARD Melyik az a jelenet, uram?

CECIL *(Shakespeare-t figyelve)* Kérdezze Will mestert. Tudja ő azt jól.

SHAKESPEARE Mindenre, ami kedves nekem, esküszöm, uram, nem tudom. Felteszem, a király...

CECIL Igen, a király.

RICHARD De melyik az a jelenet, a nyavalyába már?!

SHAKESPEARE Amelyikben II. Richárd király...?

CECIL Óvakodik kimondani? Ez esetben megteszem én.

SHAKESPEARE Lekötelezne, uram.

CECIL William Shakespeare! Felelősségemnél fogva kénytelen vagyok kijelenteni, ma a közönség döbbenetén vette tudomásul velem együtt, hogy a színpadon egy király lemond a koronájáról. Lemond. Vagyis a Globe Színházban trónfosztás történt. Trónfosztás! Milyen hatással lehet ez a közhangulatra? Nyugtalanító. (*Lezárja a vitát.*) Vegyék a véleményemet őfelsége véleményének. A királynő maga mondotta nekem: Tudom, II. Richárd én vagyok!

RICHARD A trónfosztás holnaptól kimarad? Éppen az? Sírok benne, velem együtt háromezer néző alkalmanként.

SHAKESPEARE Vegyük úgy, hogy az államtitkár holnap kiküldi a betiltó végzést?

RICHARD (*békíti*) És mi holnapig felújítjuk az *Ahogy tetsziket*.

SHAKESPEARE Vegyük úgy, hogy Robert Cecil oly bizonytalannak ítéli Anglia jelenlegi helyzetét, hogy a *II. Richárd*dal végletesen felizgatnánk a közvéleményt?

CECIL Nem ezt mondtam. Az államügyek rendje zavartalan. Híreim szerint őfelsége kibékült Essex gróffal, a Whitehallban teljes az egyetértés.

SHAKESPEARE Akkor mi ez a hirtelen szigor? Mégiscsak rohad az államgépben valami? Itt állunk tanácstalan, uram.

RICHARD Mit mondjunk a minket kérdezőknek? Nem mehet a *II. Richárd*, mert feszült a helyzet?

SHAKESPEARE Az udvarban két letisztult párt vetélkedik, melyek egyensúlyát Őfelsége fölényesen biztosítja! Vagy nem?

CECIL (*mosolyog*) Kimondtam a szót: „betiltom”? Engedélyezem a *II. Richárd*dot.

SHAKESPEARE Tekintettel a közrend szilárdságára.

CECIL A trónfosztási jelenet viszont kimarad. Kérdezném, Will mester!

SHAKESPEARE Szolgálatára, uram.

CECIL Miért nem jelenteti meg nyomtatásban a darabjait, ahogyan Londonban a többi író teszi?

SHAKESPEARE Úgy vélem, nem tartoznak az utókorra.

CECIL A versei bezzeg nyakra-főre megjelennek.

SHAKESPEARE Azok túlélhetnek engem. Megengedem.

CECIL Tehát a színház csak pénzkereset.

SHAKESPEARE Házat akarok vidéken venni. És földre fektetek. És köszönet, hogy holnap lesz *II. Richárd*, uram. A második előadás teljes bevétele a szerzőé ugyanis. Ugye?

RICHARD Minden szerződésnek van egy aljas pontja, Will.

CECIL (*félrevonja Shakespeare-t*) Mary, a nevelt leányom...

SHAKESPEARE Tartózkodom tőle, uram. Ne tartson semmitől.

CECIL Mégis arra kérném, találkozzon vele.

SHAKESPEARE Felsőbb ügyekben én nem avatkozom, mylord.

CECIL Tudom, miért.

SHAKESPEARE Akkor téved, nagyságod. Csakis a munkám foglalkoztat, könyörögve kérem.

CECIL Őfelsége is tudja. Jelentették neki.

SHAKESPEARE Azt terjesztik rólam... Csak terjesztik...

CECIL Nem önről. A családjáról. Az ön anyja katolikus Avon lány, ugye? Apja pedig Stratford városának leváltott polgármestere, aki nem jár protestáns misére, mivel katolikus összeesküvő.

(*Suttognak a közfigyelemben.*)

SHAKESPEARE Alázattal követelem, most követelem, tisztázza a mondanivalóját kegyelmed, megkövetve követelem, máskülönben...

CECIL *(nyugodt, mosolyog)* Máskülönben, tudja, mit? Az irodámban kéne felkeresnie engem. Leányom, Mary Howard majd megadja önnek az időpontot. Államügyben várom el.

SHAKESPEARE Nem avatkozom azokba én.

CECIL Kérésem szeretetteljes, higgye el. *(Elmegy, Bacon utána.)*

RICHARD és BEN *(odafutnak)* Mi ez? – Mit akart? – A Globe? – Rólam beszéltetek? – Mit nevetett a Róka?

SHAKESPEARE Nyugalom. Semmit. Bolondozik. A dicsőség a fejébe szállt, azt hitte, fedett lapokkal játszhat velem, de micsoda tévedés, urak!

5. jelenet

(Erzsébet lakosztálya.

Tárgyalóasztal, magas trónszékkel, székek, tükör, még ágy is lehet, esetleg heverő.

Egyébként egy ideig senki, csak zene. Majd kintről egy merénylet zajai, női sikoly, futó lábak, zuhanás hangja, lárma. Erzsébet ront be, rögtön bezárja az ajtót. A királynő tépett, feltartott kézfeje véres, mintha pengét markolt volna vele. Összeszedi magát, alkalmi kötést tép reccsenő vászonból. Dörömbölnék: Cecil vagyok! Robert Cecil, az ön híve!)

FÉRFIHANGOK Felség, felség! *(Rúgják kintről az ajtót.)* Nyissa ki! *(Stb.)*

ERZSÉBET Hagyjanak! Takarodjatok! *(Kötést rögtönöz véres kezére, majd kesztyűt húz rá, de előbb a tü-*

körnél parókát cserél, rendbe szedi bonyolult ruházatát.) Senkit sem akarok látni! Undorító! Büdös kutyák, senkiházi, hasznavehetetlen, szemét népség! Gyűlölöm Európát! Szaros kontinens, átokföldje, jezsuita gyilkosok, szarháziak! *(Dühében sír, majd gyorsan sminkel, közben a kulcsot valaki egy másik kulccsal kilöki, az ajtó kitárul.)*

MARY *(berohan, ő is bezárja az ajtót)* Madame!

ERZSÉBET *(meglátja őt a tükrében, odarohan hozzá, megölelik egymást)* Mary! Mary! *(Sír, majd hamar a régi lesz.)* A kezem! Ne érints meg! *(Ellöki, mert Mary rosszul ért hozzá.)*

MARY Nem a csuklójánál...?

ERZSÉBET Rossebet! A pengét! *(Megint dörömbölnék, most már mások.)* Drága Mary! Köszönöm, köszönet a királynőtől. Na de hol tartottunk? *(Vált, hálás.)* Te macska! *(Nevet, Mary is, és ezzel elszáll az idegességük.)* Te ép maradtál? Itt hátul. Itt elszakadt.

MARY Csak beakadt valamibe. Énrám nem volt ideje a merénylőnek, azonnal elvitték.

ERZSÉBET Hol van?

MARY Nem tudom. A hulláját elvitték. Előbb darabokra vágták, aztán végighúzták a kövön, mint a disznót.

ERZSÉBET Már megint! És akkor ne gyanakodjon összeesküvésre az ember.

MARY Számolod, királynőm? Ez hanyadik volt?

ERZSÉBET Akit nem lehetett kivaltatni?

MARY Nem. Összesen. Megszámoltad?

ERZSÉBET Igen. Ez volt tizennegyedik merénylet ellenem, drágám.

MARY Abból hány volt kivallatható?

ERZSÉBET Fele. **Ha** a fele. Gyorsan elvitték a szemem elől őket.

MARY Hányszor, de hányszor a helyedbe gondoltam magamat! Ha az én anyámat így...

ERZSÉBET Hogy merészeled?! Anyád katolikus volt. Én nem lehetek még a lelkem mélyén sem katolikus. Mert azok spanyolok. És franciák. Az egész kontinens vadászik rám, pápai kiátkozásban. Mit szólsz? És akkor ne éljek feszélyezett életet?

MARY És hogy volt azzal a mérgezett nyereggel? Lord Essex mesélte nekem egyszer, de már akkor olyan hihetetlennek tűnt.

ERZSÉBET Gyerekes történet, Essexnek való. Mert, képzeld el, vannak naiv merényletek is. De hol is tartottunk, mielőtt élém ugrott volna ez a hulla? *(Kopogtatnak.)*

ESSEX *(hangja)* Felség! Felség!

ERZSÉBET Ez Essex! Egy szót se arról, hogy sírni láttál. Esküdj meg.

MARY Én is sírtam.

ERZSÉBET Te megteheted. Mary drágám, a királynőd nem lesz hálátlan.

MARY Semmiség, felség.

ERZSÉBET Semmiség, hogy a testeddel védtél engem?

MARY Az én életem, az semmiség Erzsébeté mellett. Én nemcsak bámmullak, szeretlek, Madame; ismerhetnél annyira, nekem boldogság irántad érzett rajongásomnak tanújelét adni, mert én meghalnék téérted.

ERZSÉBET *(kutatóan nézi)* Az a merénylő... Spanyol jezsuita lehetett. Az a sötétlő arcú és hajú férfi...

MARY Az úriember volt, állíthatom.

ERZSÉBET Honnan ismered?

MARY Csak következtetek. Még hozzá abból, hogy miután felséged belekapott a pengéjébe, és én eléje ugrottam, nem szúrt belém, inkább darabokra vágatta magát.

ERZSÉBET Neki egyetlen célja volt, az én legyilkolásom, és azt csak

azért nem érte el, mert megkímélt téged. Ostoba volt. Az az ostobaság jele volt.

MARY Nem, hanem az úriemberségé. Tudom, felség, mert ilyen vagyok én is. Megbízhat bennem, én csak egyet tudok szeretni.

CECIL *(kopog kintről)* Királynőm, felség! Könyörgök! Mary! Mary! Csak egyet hangot!

ERZSÉBET *(odakiált neki)* Lord Cecil! Fogja be a száját! Parancsolom! *(Maryhez.)* Azt mondod? Azt mondod? Akkor beszélj!

MARY Régóta várom már a kérdést. Lord Essex énnekem semmit sem jelent, Madame. Mint férfi.

ERZSÉBET Ami azt illeti, övele én is hasonlóképpen vagyok egy ideje már. De hát tartanom illik, kölyök-korától kegyencemnek tanítottam. Más itt a kérdés, drágám, amit éntőlem régóta vársz.

MARY Hogy ki parancsolta rám azt a francia ruhát?

ERZSÉBET Aki most itt kopogtat nekünk?

MARY Az apám, Robert Cecil. Igen. Ő utasított, vegyem magamra azt az illetlen ruhát.

ERZSÉBET Amit neked Essex Spanyolországból küldött.

MARY Amit én rögtön tűzbe dobtam volna, ha apám nem utasít, hogy abban jelenjek meg a fogadáson.

ESSEX *(hangja kintről)* Felség! Erzsébet! Alázattal kérem, eressen be! Robert vagyok.

ERZSÉBET Itt is van mind a két Robert. *(A trónjához megy az asztalfőre, beleül.)* Mondd, Mary! Van teneked szeretőd?

MARY Még hozzá milyen!

ERZSÉBET Milyen?

MARY Hát megmondhatom...

ERZSÉBET Gyerünk.

MARY Először is: kerül engem.

ERZSÉBET Szép kis szerető. Mondd,
és miért kerül?

MARY A munkája miatt.

ERZSÉBET Mi az ő munkája?

MARY Hát olyan, hogy ahhoz jóban
kell lennie önnönmagával.

ERZSÉBET Azt állítja?

MARY Azt. **Engem** nem engedhet
meg magának, mert egy rajongó
csak veszélyeztetné az egyensúlyát.

ERZSÉBET Hát a férfiak sok mindent
állítanak, drágám.

MARY Mindenekelőtt a szavai, a sza-
vai, azokkal tud elszédíteni en-
gem, pedig nem is hozzám intézi
a szavait. Tömegek hallgatják azo-
kat. Példának okáért azt állítja...

ERZSÉBET Na jó, leányom. Dolgom
van, most kinyitod az ajtót és be-
engeded a Titkos Tanács tagjait,
fontos döntésre kell jutnunk, de
kevés szóval. Ma este még lát-
ni akarlak, most eredj. *(Királynői
pózba merevedik.)*

MARY *(meghajol, kinyitja az ajtót)*

*(Cecil és Essex beront, majd észbe
kapva meghajolnak, Mary el.)*

6. jelenet

ERZSÉBET Majd adja át a lányának,
Cecil, a köszönetemet.

CECIL Boldogan, felség. Mary énhe-
lyettem is cselekedett, amikor...

ESSEX ...amikor Lordságod szem-
beszökő hiányosságokkal úgy-
mond „gondoskodott” a királynő
és a Whitehall biztonságáról?

ERZSÉBET Nem voltál itt, Robert.
Nem voltál velem.

ESSEX Éppen... Éppenséggel ide
tartottam...

ERZSÉBET Nem voltál itt. Neked min-
dig velem kell lenned, és a tények
azt bizonyítják, hogy nemcsak

azért, mert drága vagy nekem.
Követelem, az egész világ ellen **te**
védelmezz meg. Csakis **te**, uram!

ESSEX Szívesen vállalom, mert édes
a felelősség, és...

ERZSÉBET *(félbeszakítja)* Hát Sir Wil-
liam Knollys, továbbá Sir George
Carow? Nem teljes a Titkos Ta-
nács.

CECIL Lázás vizsgálatot folytatnak a
felséged elleni merénylet ügyében.

ERZSÉBET Rendben van. Az ülést
megnyitjuk. *(Int, hogy leülhetnek.)*

Tekintettel a rendkívüli helyzet-
re, kioldhatják a gallérjukat. *(Es-
sex engedelmeskedik, Cecil nem.)*

A francia király szakított szövetsé-
geseivel. A francia király kü-
lönbékét kötött Spanyolországgal
mint katolikus a katolikusokkal.
Énnekem, aki a koronájához segí-
tettem őt, minden okom meglehet
rá, hogy vérbajos Antikrisztusnak,
szaros árulónak, a hálátlanság ócs-
ka szemétdombjának nevezzem
a pápista francia királyt, aki azzal a
spanyol Fülöppel paktál, aki tizen-
négy ízben próbált meggyilkoltatni
engem. Cecil! Nem megmondtam,
hogy kioldhatják a gallérjukat?

CECIL Jól tűröm a hőséget, Madame.

ERZSÉBET A rohadt életbe! Enge-
délyt adtam!

CECIL De nekem az illendőség akkor
sem engedi, hogy királynőm jelen-
létében...

ERZSÉBET *(dühében fölrántja a szok-
nyáját)* A nyavalya törje ki, mikor
én is szellőzködöm!

ESSEX *(gyorsan odahajol, letépi Ce-
ciltől a gallért)*

ERZSÉBET Most már Essex is mond-
jon valamit.

ESSEX Úgy vélem, a helyzet sok-
kal komolyabb, semhogy néhány
szitkozódással napirendre lehetne
térni fölötte.

CECIL Lefogadom, a spanyolokkal nem elég neki, Essex a franciákkal is háborút akar.

ERZSÉBET Lefogadom, hogy nem.

ESSEX Felséged elveszít egy fogadást, viszont mérhetetlen előnyöket nyer, ha megengedi, hogy rátámadjak a franciákra.

ERZSÉBET Mert az neked semmibe se kerül, drága fiam.

CECIL A béke viszont ingyenes lenne, ha követnénk a franciák példáját.

ESSEX Legyünk árulók mi is?

CECIL Fülöp szívesen békülne Angliával is, ha elfogadható feltételeket ajánlanánk neki.

ERZSÉBET Mi tegyünk ajánlatot neki?

CECIL Mi szabjunk **feltételeket** neki.

ESSEX És Németalföld? Áruljuk el protestáns szövetségeseinket? Szolgáltatassuk ki őket a spanyoloknak?

CECIL Németalföldet is bele lehet vonni az általános béketárgyalásokba.

ESSEX Máris az általános béketárgyalásoknál tart!

CECIL Írország, Írország és ezredszer is Írország!

ESSE Szeretett királynőm!

CECIL *(közbeszó)* Írország. Írország.

ESSEX *(Erzsébethhez)* Emlékeztetem, hogy Németalföld...

CECIL Írország. Írországnak üzenjen hadat, Madame.

ESSEX *(próbálja nem zavartatni magát)* Németalföld tetemes pénzt ígér, ha folytatjuk a spanyol háborút.

ERZSÉBET *(kezd neki megtetszeni)*

És annak a pénznek az értéke megsokszorozódik a mi erélyesebb politikánk világhírében. Azt mondod, Robert?

CECIL Írország. Írország.

ESSEX *(üti a vasat)* Egyetlen vad támadás, egyetlen hatalmas, végső erőfeszítés végleg térdre kényszerítené Spanyolországot most.

CECIL És Írország?

ESSEX *(a királynőre összpontosít)* Az elszalasztott lehetőségek országa leszünk, ha nem használjuk ki előnyeinket. Tüstént meg kell támadni Nyugat-Indiát. Fülöp beleőrülne.

ERZSÉBET Mi pedig belerokkannánk. Anyagilag.

ESSEX Csodálom felségedet, hogy...

CECIL *(közbevág)* Az ír lázadás kiszívja Anglia életerejét. Békét kell kötni a spanyolokkal, akkor az ír lázadók nem kapnak többé pénzt és fegyvert Fülöptől. És a felszabadult angol erő végre leigázhatja az ír szigetet, felség. Írország az ütökártya!

ERZSÉBET Talán.

ESSEX Megint egy vacak kis expedíció egy világhatalom részéről.

CECIL Úgy, úgy! Mialatt káprázatokat kergető, vérszomjas bolondokat hallgatunk, az ír lázadók a legfontosabb erődünket veszik be éppen, és még a fél éve halott ír alkirály utódját sem tudjuk megnevezni, mivel Essex Lord aláaknáz minden erre irányuló határozatot.

ERZSÉBET Meg kell védenem Essexet. Én voltam az, aki az ír kérdésen túl sokáig töprengett. De most elhatározásra jutottam. Arra az elhatározásra jutottam, hogy legyen az új alkirály az ír lázadás leverésére a legalkalmasabb ember: sir William Knollys.

ESSEX Felséged egy róka ravaszágának áldozata.

CECIL Királynőmet bölcsessége vezette erre a döntésre.

ESSEX *(Cecilhez)* Tudjuk, ki hálózta be a királynőt, de vigyázzon a szemfényvesztő, mert az ingadozó határozat visszacsaphat arra, aki sugalmazta.

CECIL Élete felét sem éli meg, aki vérre szomjazik.

ESSEX Halálos fenyegetés a tanácsban!

CECIL Essex Lord a pártja meggyöngülésétől rettegve ellenzi Sir Knollys Írországra küldését.

ERZSÉBET Döntöttem. Essex beszélhet, amit akar, Knollys fog Írországra menni, és ezzel lezártam ezt az ügyet. Ami pedig a spanyol békét illeti... *(Elakad, mivel látja, hogy Essex tiszteletlen kézlegyintéssel és kihívó pillantással hátat fordít neki; odaugrik Essexhez, pofon vágja.)* Menj a pokolba!

ESSEX *(kardjához kap)* Te pedig menj a... Ez olyan sértés, amit nem tűrök el! Még apád kezétől sem türtem volna el!

(Cecil odarohan Essexhez, és hátralelki. Erzsébet mozdulatlan. Ijesztő csend, majd Essex kirohan. Cecil a királynőt nézi. Ő visszaül a trónjára.)

ERZSÉBET *(szünet után)* Beszélhet, Cecil.

CECIL Az ír kérdésről, felség?

ERZSÉBET *(tűnődve)* Mi másról, kedves uram? Más kérdés itt nincs már. Ki lehetne még az ír hadjárat vezére? Múlt alkalommal ön azt mondta, két alkalmas embert lát az ír lázadás leverésére.

CECIL Igen, felség. Knollyst... Ki a másik? Essex? Márpedig...

ERZSÉBET Márpedig Essex mind alkalmasabbnak tűnik arra, hogy Írországra menjen és ott leverje a lázadást. Erélyes ember. Ugye, Cecil? Essex erélyesnek tűnik. Nem?

CECIL Nem ismerem királynóm magasabb szempontjait, de megkockáztatom: Essex gróf rendet tudna teremteni ott. Viszont ahhoz előbb meg kéne követnie felségedet. Egy szóval se mondom, hogy hívassa. Ha megparancsolja, Madame, én elérem nála, hogy térden jöjjön ide.

ERZSÉBET Máris hiányzik nekem ez a gazfickó Essex. *(Elindul kifelé.)*

CECIL *(mögüle)* Égnek hála, megjelent végre a döntő érdek.

ERZSÉBET *(visszaszól)* Ismerlek, róka, azt hiszed, ismersz, hogy bizonytalankodom.

CECIL Szokott minden igaz mérleg nyelve inogni, felség.

ERZSÉBET Akkor csak reménykedsz abban, hogy a királynő, sosem fogja Essexnek megbocsátani, ami itt történt. Ugye?

CECIL Ha gúnnyal sújtja az én néma türelmemet, akkor is szilárdan hiszem, hogy okosan lesz kegyetlen, Madame. Mivelhoggy oktatja a saját esze. És mindenre esküszöm, nem én oktatom azt, nem én. *(Kiáltja utána, majd ragyogni kezd a sikerétől.)* Nem én, ő mondta ki!

7. jelenet

(Shakespeare szobája.)

Shakespeare a színpad elején állva egy írópultnál ír.

Mary jön be, közben öltözik, hogy elmenjen az együtt töltött éjszaka után.)

MARY Most én elmegyek, uram.

SHAKESPEARE *(írás közben)* Elég volt neked itt velem?

MARY Fontos ügyben volna szükségszerűen most rám. Meg aztán valaki más is sürgetett, hogy menjek már el.

SHAKESPEARE Biztosíthatlak, nem én voltam az.

MARY Jólesik, hogy durván hazudsz nekem, William drága.

SHAKESPEARE Ahogyan nekem te is. Forró szájjal lihegted el éjszaka az ágyamban, még hozzá amikor már épp elaludni akartam, hogy nem bírsz meglenni nélkülem, enyém vagy, senki másé, és vad vágyaid csakis az én birtokom!

MARY Ez oly igaz volt, mint hogy szeretlek.

SHAKESPEARE És te hű vagy és igaz. Hiszek neked. Bár tudom, hogy hazudsz. Lehet, nemcsak nekem, de hazudsz.

MARY Te vagy kétértelmű, uram, én az egy igaz. *(Lehajol és megcsokolja a tollat mozgó kezét.)* Mit írsz, te drága férfi?

SHAKESPEARE Hazudok.

MARY De csak a papírnak, tudom.

SHAKESPEARE Még magamnak is. Esküszöm, hogy önnönmagamnak is, neked is, hogy gyerekek tarts, aki nem is sejtí a világ és az élet finom cseleit. Magamban hiún azt gondolom rólad, ifjúnak vélsz, noha én tudom, hogy hozzád túl koros vagyok, és egyben bambán elfogadom a te álnok szavaid magasztalásait. Kettesben duplán öljük az egyetlen igazat, mert élvezni akarjuk a szerelmet. Mért nem mondd a szemedbe: öreg vagyok? Mivel te nem vallod be, hogy engem csak áltatsz.

MARY Azt ne mondd, hogy az bűn. Áltatás nélkül nincsen szerelem, és szerelem nélkül semmit sem ér az egész.

SHAKESPEARE Hacsak az **egész** semmit sem ér.

MARY Vigyázz, nővel beszélsz, aki hitvatásszerűen nem érti ezt a logikát.

SHAKESPEARE Mivel a hazugság élvezet neki?

MARY Miért? Teneked nem, uram? Mit írsz, mit írsz? Mutasd. Mit nézel? Tintás lett az arcom? A kezedtől? Akkor nehogy letöröld rólam! Ne félj, nem árulom el senkinek sem, hogy a szeretóm vagy. Ha álhírekkel találgatnak rólam, az nekem gyönyör.

SHAKESPEARE Zárd rá Mary Howard eszére az ajtót, és kiszökik az

kulcslyukon, dugd be a kulcslyukat, és kiszökik a kéményen. Azt ne mondd, hogy észből szeretsz.

MARY Észből eszeveszetten. Látod? Elsajátítottam a gondolkodásmodot.

SHAKESPEARE Egyfelől én házas vagyok, nem pedig bolond, másfelől a lányaimat készülök kiházasítani, ami elég gond, hogy ne növeljem a számukat eggyel. Harmadszor pedig...

MARY Akarsz engem, azt mondd.

SHAKESPEARE Akarlak, és még húsz illet, pedig már elegendem van a jóból. Te pedig, Mary Howard, az életem királynője kívánsz lenni, pedig senki sem lehet az, hiszen megrögzött magánzó vagyok.

MARY *(visszajön)* Nem tudok elmenni tetőled, uram. Felkeltél és elmentél a háztól az éjjel. Terhedre volt, hogy melletted ott vagyok?

SHAKESPEARE Engedtem, hogy haszon a mérged, beléd szerettem sétányi időre, ahogyan a gondolatnak szárnya van, amit egyszer csak összecsup.

MARY És hova zuhant, mondd már?

SHAKESPEARE Jártam száz lépést és vissza a házig, és így a szerelem működését útközben megint megtapasztalva jöttem a tollamhoz ide, mert a Julius Caesar felében már készen, reggel van, a színészek mindjárt jönnek, kérdik: „Hova álljak a kezemben tartott szerepemmel?” Megoldva minden zavar és titok, munka lesz. Bezár a játszám, magába zár. A szerelemnek vége.

MARY Ez esetben jobb, ha itt sem vagyok. A nevelőapám vár, ki akar házasítani. Naponta kell hallanom intelmeit ebben a kényes ügyben. Ha majd hallod esküvőmet, tudd, én abból is ki fogok járnai hozzád, uram. *(El.)*

8. jelenet

(Ugyanott: Shakespeare szobája.)

Shakespeare az írópultnál állva újabb tollat farag, majd tovább írja soron lévő darabját, a Julius Caesart. Jön Richard Burbage, a kor nagy színésze.)

RICHARD Will! Will!

SHAKESPEARE (anélkül, hogy hátrafordulna, felemelt kézzel jelzi, hogy „mindjárt”)

RICHARD Will! Nem jöttem egymagamban.

SHAKESPEARE Helyes. (Ír.) Úgy, ahogyan megállapodtunk. Még várjanak kissé, azután bejöhetnek a társaid is. Csak néhány betű...

RICHARD (körbenéz) Megtisztelsz minket. Ez hát a titkos odú. Árudd el, hányadik londoni lakhelyed, cimborá? Gondolom, nem akard tudni a számát. Képzelem, ez lesz a végleges.

SHAKESPEARE (ír) Innen én már csak hazaköltözöm. A családom vár és régi szokásaim.

RICHARD Közbeszéd tárgya, hogy sosem hagysz el minket, hisz minálunk nincsen jobb társulat, miként az a Stratford, ahová te állítólag visszavágysz, Londonnal egy lapon semmiképp sem említhető.

SHAKESPEARE A fejed, az. A fejed londoni, és abba sose fér be, hogy nem a kiemelkedés a fő, cimborá, hanem az el nem süllyedés. Korom mindegyik színdarabírója csatornában végezte, kocsmában szúrták halálra őket vagy a harctéren, mert összetévesztették drámai hőseikkel önmagukat. Csakis aki korszerű, az marad talpon. Érvényesülsz vagy megsemmisülsz – ez az élet manapság, Richard.

RICHARD Úgy van, a társulat prosperáljon, ne mi. Ugye, Will? Mi a

Globe színházának adományozzuk minden áldozatkészségünket, mivel a részvényesei vagyunk, és a mi legnagyobb szerencsénkire te Londonban üzletelsz színműveiddel és meglehetősen keresel.

SHAKESPEARE Egy tragédia évente, és egy vígjáték hozzá. És hajszálpontos szállító vagyok, szerződés szerint! Vagy nem? Munkabíró vagyok. Hasznomat venni. Dől belőlem a szó.

RICHARD Ugyanakkor te, Will, vidéken malátával üzletelsz, azt hiszed, nem tudjuk: hetvenöt holdas birtokod van, félévente hazajársz feleségednek odaadni a pénzt Stratfordba, ahol a legnagyobb ház a főtéren a tiéd, és vaskos uzorakamatra kölcsönözöl? Hogy ezt mi miért nem tudjuk eltanulni tőled? Tudod, ki volt az, aki mosollyal kérdezte tőlem tegnap este ezt?

SHAKESPEARE Nyavalyába ne tudnám, átkozottul is. Elmúlt éjjel súgták fülembe: Sir Robert Cecil államtitkár úrnál jártál. Ő hívatott, és nem is egymagadban. Kit fogadott együtt veled a Globe mindenhatója?

RICHARD (behozza Ben Jonsont) Will! Ófelségét mélyen megbántottuk a II. Richárddal.

BEN Az államtitkár úr tegnap értesünkre adta, hogy a királynő engesztelésre vár. Cecil a saját fülével hallotta, amint Ófelsége a Titkos Tanácsban azt hangoztatta szó szerint: „Tudom, II. Richárd én vagyok. Shakespeare rólam mintázta azt az útból eltett uralkodót.”

RICHARD Ben nyomós magyarázatokkal szolgált az államtitkárnak erre...

SHAKESPEARE Éppen Ben Jonson, akinek jóvoltából betiltották a Hattyú Színházat. Hogy került ő Cecil színe elé veled? Persze!

RICHARD Azért hívatta őt is, mert Ben nagyon készséges és kezelhető a baklövése óta.

BEN Legyetek hálásak nekem, hisz általam kijelölve a játszhatási határ. Az én bőrömön.

SHAKESPEARE A *Julius Caesar* szinte kész, azt nem lehet megállítani. Befejezem.

RICHARD Erre Cecil a fejét csóválta, kérdezőn: „Minek ide most egy római?”

BEN „Mi közük jelen nagy pillanatban Caesarhoz az angoloknak?” – ezt mondta nekünk.

RICHARD „Jó angol király kell. Ünnepi jutalomjáték.”

BEN (*kárörvendőn*) „Díszelőadás.” (*Könyvet ad át Shakespeare-nek.*)

RICHARD London ünnepel. Az évtized katonai vállalkozása van készülőben, az írországi expedíció, melyet maga a nagy Essex gróf vezet. Most a nép és a királynő hazafias darabot igényel. Shakespeare-től.

SHAKESPEARE Hétrészes sorozatot írtam angol királyokról...

BEN Köztük a *II. Richárdot*...

SHAKESPEARE Szabad, nagy embert kell játszani. Caesart. Önmaga urát, teremtőjét és megsemmisítőjét. Caesart.

RICHARD Jó angol király kell, utasított minket Cecil. Will! Ha napi teendőid nem kötnének a színházhoz, meg tudnád írni a nagy nemzeti hőskölteményt. Most itt van az alkalom!

SHAKESPEARE (*a könyvre*) V. Henrik? Ezt küldi ide?

RICHARD Egy győztest, aki jött, látott és szintén győzött. Letarolta Franciaországot, elvette és felcsinálta a francia királynőt, diadalmenetet tartott... Emberágyút játszának, ha őt.

BEN Henrik bevonulásakor a londoni polgárok őrjöngtek a gyönyörűségtől, az angol íjászkótlól rettegett a kontinens, et cetera, et cetera.

SHAKESPEARE Caesart három nap múltán befejezhetem. Ez az V. Henrik harmincnapos robot legalább.

RICHARD Viszont Caesart merénylettel...

BEN Igen: merénylettel, törrel.

RICHARD És Erzsébet őfelségét szintén...

BEN Szintén törrel támadott rá az a katolikus ügynök. Érzékeny pontja egy előadásnak manapság a tör.

RICHARD És őfelsége – jóllehet lehetetlenül bátor – a legutóbbi merénylet emlékére, mint mondják, szubtilisan nervőz.

BEN Tehát pátoszt a tollnak, Will! Pátoszt! Húsz napunk van az *V. Henrikre*.

SHAKESPEARE (*ránéz*) Te szorgalmaztad Henriket Cecilnek, Ben fiam, visszahízelgésből. Ha megszorultál, kölcsönadok neked, én...

BEN A hírhedett Shakespeare-kamatra? Nem ettem meszet! Szigetországunk lélekállapotára, a jelenlegi harcias közönségigényre tekintettel kézenfekvő, hiszen V. Henrik királyunk a legdicsebb katona volt, mint most Essex, és...

SHAKESPEARE Uralkodóhoz méred Essexet?

(*Csend támad.*)

RICHARD Valóban? A királynő ezen hasonlattól...

SHAKESPEARE ...meghasonlik. És jelenlegi kedvencét félretolja.

BEN Rám kell bízni azt a részt, én írom meg. Vajon a prologban Henrikünk hogyan tér majd haza? Figyeljete! Hasonlat gyanánt Henrik király londoni bevonulása-

hoz a mi Essexünk jövődő visz-
szatérése Írországból. (Rögtönöz.)
„Most mint ontja London polgárait,
a Lordmajor s testvéri teljes dísz-
ben, mint régi Róma szenátorai,
sarkukban a rajzó plebejusokkal,
mennek, hogy győztes Caesarunk
behozzák...” Figyelsz, Will? Még a
te mániád is beleférhet. (Folytat-
ja.) „Úgy, mintha császárnőnk...”

RICHARD Császárnőnk! De jó!

BEN „...Mintha császárnőnk tábor-
noka – kisebb, de kedves hason-
lóság – hozná, ami megeshet, Ír-
földről jövet, kardjára tűzve majd a
zendülést, hány ember hagyná el,
hogy üdvözölje, a békés várost!”
Ebben az van benne, hogy szám-
talan. Számptalan ember!

SHAKESPEARE (közben másik író-
állványt állít elő, máris ír, olvas a
könyvből) Ne magyarázz, Ben, ne
magyarázz.

BEN (tollat farag, ő is ír) Prológ is
kell egy ideális királyhoz.

RICHARD Őfelsége szereti a tanulsá-
got hallani.

SHAKESPEARE (átnyújt Bennek egy
papírt) Itt vannak a szerepek. Írd
meg nekem a prológot...

RICHARD Te játszod a Prológot, Will?
Ki más?

SHAKESPEARE (írás közben) Ben!
Említs Múzsát, Mars istent, aztán
meg Henriket magát. Nevezd ked-
vesnek a közönséget...

BEN Lehetsz... Akarnál Szókratész-
ként ironikus lenni, mint Prológus?

SHAKESPEARE Bajtársias, mint jó
katonák nehéz terepen.

BEN Aha. Segítségül hívom a képze-
lőerőt...

SHAKESPEARE A **nézőknek** a kép-
zelőerejét. A Globe épületét is
említsd! Mentegesd, amiért nem
fér bele egy csata. El ne felejts bo-
csánatot kérni...

BEN A nézők szeretik a bocsánat-
kérést. Az egybekovácsolja őket.
A színpaddal is. Fából készült Ó
betűnek nevezem a Globe-ot.
Íme: „Egy fa Ó-ba betörhető a si-
sak-rengeteg, mely megdermesz-
té Agincourt egét? E kakasvívó po-
rondon elfér-e Frankhon földje?”
Te mit írsz?

SHAKESPEARE Azt a későbbi jele-
netet, amikor Henrik a francia ki-
rálylányt meghódítja. Nőhódítás
forrásvidéke mai nap énnekem
bőséggel ontja magát, ahhoz van
kedvem. Szavak.

RICHARD Nagy esküvőt írnék,
Will mester, hódítsam kitérve kart
a nőket.

SHAKESPEARE A nőszerepet rövide-
re, és mindannyiszor népes jelenet
után jöjjön be.

RICHARD Szókimondó, nyers kato-
nalélek. Tréfálni és győzni. Már
látom magamat... Hamiskásan,
kedéllyel. Kiállok...!

SHAKESPEARE Beszéljenek franciául
is, Ben! Ugye te tudsz franciául?

BEN Ez az Essex. Most, hogy Ír-
országba megy...

RICHARD Mi van vele?

BEN A királynő felhatalmazta, hogy
azt üssön lovaggá, akit csak akar.
Nem tudtátok?

SHAKESPEARE Vigyázz a politikus
szádra, Ben fiam!

BEN (ír) Ez az Essex rengeteg új lo-
vaggal fog hazatérni, akik majd őt
akarják látni a trónon.

RICHARD Ne jártasd a szád, a tollad
mozogjon.

SHAKESPEARE Miattad nem fogják
ismét bezárni a Globe-ot.

RICHARD Arról majd gondoskodunk,
kölyök.

BEN Hol vagy te, Will mester? Melyik
vagy te? Nem talállak. Te szétoszt-
tad magad szerepekre.

SHAKESPEARE Így sose végzünk.
BEN Azt írtad bele tragikus hőseid-
be, ami nem lehetsz?

SHAKESPEARE Mesterségemnek élek.

BEN Miközben megveted ezt a mes-
terséget, ettől vagy szabad. Nevet-
ve írod, ami hirtelenjében eszed-
be jut a semmiből, ahol a rej-
tett összefüggések laknak, ahova
görcsös erőfeszítéssel megérkez-
ni sosem lehet, csakis taláalomra
száguldó tollal. Így lesz hasznod
abból, hogy a szentséget pénz-
keresetnek tartod.

SHAKESPEARE Dolgozom. Mind-
egyik bemutató utáni előadás tel-
jes bevétele jár nekem. Főként
ebből tartom el a családomat,
magamról nem is beszélve. Bár én
meglehetősen igénytelennek tar-
tom magamat. Richard! Szerinted
én szórom a pénzt?

RICHARD Nem hinném, hogy én el
tudnék igazodni rajtad, Will. Egy-
szer szórod, máskor meg nem.
Mindig megtévesztesz, mikor vé-
leményt formálnék rólad, és ez,
szerintem, szándékos a részedről.
Talán mert színészként jól eltűröd
a kisebb szerepeket is. Jól gon-
dolom?

SHAKESPEARE *(Benhez)* Na mutasd
a prologodat.

BEN Mi?

SHAKESPEARE Halljam, mit írtál eny-
nyi sok idő alatt, kölyök?

BEN Ó, igen. *(Olvas.)*

„Múzsát, tüzest, aki a képzelet
Legfényesebb egébe száll ma föl;
Országot színpadul, hercegeket rá,
S nézni, királyokat, az áradó színt.
Majd jöjjön ő, Henrik, a harcias,
Vegye föl Mars alakját; s éhség,
kard, tűz

Kússzék nyomán, pórázon, mint
kutya
Szolgálatért.”

SHAKESPEARE *(átveszi a papírt)*

„De, kedvesim, bocsánat,
Hogy ily lapos, lendülni lomha
szellem

E rossz állványra ily órjási tárgyat
Mer hozni. E kakasvívó porondon
Elfér-e Frankhon földje? E fa Ó-ba
Betömhető a sisak-rengeteg,
Mely megdermeszté Agincourt egét?
De ó, bocsánat! Ha egy görbe szám
Kicsiny helyen egy milliót jelenthet,
Nagy összeg nullái, nem hatha-
tunk-e

Így mi is képzelőerőitekre?
Ha lóról szólunk, gondold, látod is,
Amint kemény patkót nyom puha
földbe;

Díszítse fel elméd királyainkat,
S vigye ide-oda, időt ugorva,
Sok év végzett művét egy óralapba
Szorítva be. – Mi hogy könnyebben
menjen,

Végy kórusul e történethez engem,
Ki mint prolog, most türelemre
kérlek,

Hogy darabunk halld s szeliden
ítéld meg.”

*(Megtapsolják egymást, Richard haj-
long.)*

9. jelenet

(Park Nonesuchban.

A bokrok közt Bacon és Cecil jön.)

BACON Arra játszol, uram, hogy Es-
sex Írországból vesztésként mene-
kül majd haza?

CECIL Esetleg győzni fog.

BACON Akkor árnyéka ráborul egész
Angliára. Márpedig ezt a királynő
nem nézheti el neki.

CECIL De azt sem, ha veszít Íror-
szágban.

BACON Azt még Erzsébet elnézné
neki, ha veszít...

CECIL De ó, Essex, azt sosem nézné el Erzsébetnek. Itt állj meg, Bacon. Mindjárt jönni fog.

BACON És ha nem szólít meg?

CECIL Meg fog szólítani. Ismerem, az a mesterségem. És nehogy elfelejtsd: ő most rendkívül ingadozó, bármit javasolsz neki, az ellenkezőjét fogja cselekedni, vagy még azt sem, hacsak az nem szükséges feltétlenül. Már jön is. *(Elébe siet a közeledő Erzsébetnek.)* Felség! *(Rámutat Baconre.)*

ERZSÉBET Á! Bacon! Tudom, hogy okos ember és fuldoklik az adóságok homokjában. Most esélyt kap egy zsíros állásra, Bacon. Mit hangoztat mostanában a dühöngő Essex?

BACON Kezes báránként bármikor kész visszatérni felséged színe elé.

ERZSÉBET Érdekes. Nekem azt jelentették, Essexnek az a véleménye, hogy az angol udvarban két nagy baj van: a habozás és a szélsúly. És mindkettőnek az az oka, hogy asszony ül a trónon.

BACON Ó, Essexet azóta mintha kicserélték volna. Bizonyos jóakarató tanácsok hatására.

ERZSÉBET Mivel magyarázza ezt az ingatag viselkedést?

BACON Essex akkor volna a maga igazi helyén, ha itt volna felséged közelében, kezében fehér hivatali pálcájával, hogy ékesítse felséged udvarát a nép és a külföldi követek szeme előtt. Ám ha elégedetlenséget színtünk a Lord szívében, ez könnyen kísértéssé válhat, mely engedetlenségre, rakoncátlanságra vezet.

ERZSÉBET *(elmosolyodik)* Nem is rossz ez a szó, Bacon. Rakoncátlanság. Van benne valami gyermeki, illik Roberthez.

BACON Tehát azt hiszem, leghelyesebb volna, ha felséged maga

mellett tartaná ezt a ragyogó urat, és itthon ruházna rá tiszteletbeli méltóságokat.

ERZSÉBET Itthon? Magam mellett? Mért hangsúlyozod ezt, uram?

BACON A pompás gróf társaságában visszatérne felséged életének régi szép lendülete.

ERZSÉBET Homályosan beszélsz.

BACON Ne engedje felséged messzire menni őt. Ne küldje Írországba alkirálynak.

ERZSÉBET Honnan veszed?

BACON Mint józan gondolkodású megfigyelő.

(Erzsébet elindul, Cecil vele tart.)

ERZSÉBET *(visszanéz a hajlongó Baconre)* Cecil! Ezt a Bacont ki nevezzük koronaüggyésszé. *(Ránéz Cecitre.)* Van ellenvetése?

CECIL Meglepetésemben, úrnóm, nem is tudom, hogyan fejezzem ki az egyetértésemet.

ERZSÉBET Habozás nélkül, Cecil.

CECIL Hát, nem tudok jobbat, mint ez a Bacon. Manapság, őszintén szólva, több hasznát venni a tevékeny embernek, mint az erényesnek. Nyüzög és nagy lett a világ.

ERZSÉBET Nevet mondj példának.

CECIL Mire, Madame?

ERZSÉBET Mondj egy erényes embert, akiből kevés a haszon.

CECIL Hogy ez a parancs mennyire kapóra jött! Tudtommal ebből a példányból épp itt lapul valahol egy, és csak engedélyre vár.

ERZSÉBET Hadd lássuk.

(Cecil int Baconnek, aki elővezeti Essexet, a két unokatestvér kimegy, Essex letérdel.)

Felállhatsz, Robert. Ez nem áll jól neked.

ESSEX Tudom. De engedd meg, hogy így maradjak.

ERZSÉBET Egy eldugott helyen, hogy senki se lássa a bocsánatkérésedet. Így könnyű.

ESSEX Gondoltam, édes hölgy, neked is könnyebb lesz titokban megállapodni velem. Végére járnai az ügyeinknek.

ERZSÉBET Üzletet akarsz kötni? Akkor minek térdepelsz?

ESSEX A szépségednek.

ERZSÉBET Még csak nem is bocsánatért.

ESSEX Nem bírtam tovább, látni akartam a te mennyei arcodat.

ERZSÉBET A harctérre indulás előtt. Kitérsz. Megint kitérsz a megalázkodás elől, amikor tudod, hogy az kell nekem. Ízig-vérig királynő vagyok, te pedig senki és semmi.

ESSEX *(fékezni magát)* Az vagyok. Igen.

ERZSÉBET *(elégedett)* Na!

ESSEX Szépséged előtt.

ERZSÉBET *(dühöng)* Hagyd már azt a rohadék szépségemet, a parancsaimat kövesd! Taknyos kölyök!

ESSEX Próbára teszel, visszabeszélek-e, mi?

ERZSÉBET Tedd azt is hozzá, hogy „te ringyó”!

ESSEX Visszaélsz azzal, hogy nem tudok hazudni.

ERZSÉBET Meg kell próbálnod. Hazudj nekem alázatot, na! Senki sem látja. Kezdd el, később már menni fog, akár a hugyozás.

ESSEX Bosszút állsz azon, aki szeret?

ERZSÉBET Áttérsz a lassúbb módszerekre? Megsértettél a Tanácsban.

ESSEX Te is.

ERZSÉBET Ez az egyetlen, ami tesz rajtad, és ugyanezért nem is akarlak többet látni.

ESSEX Hadd mondjam tovább. Hogy épp ez bizonyítja, hihetsz nekem akkor is, amikor azt mondom, szép vagy, felség, gyönyörű vagy,

és én szerelmes vagyok beléd. Látni akarlak, a szemed megfertőzött engem, nyomorult lettem. Mért nem hagyod meg nekem a maradék személyemet?

ERZSÉBET *(odalép, csókra nyújtja a száját, s mikor az rátapadna, ellöki, majd ő csókolja meg, majd megint ellöki, mire a férfi erőszakos lesz, amit a nő élvez, így hát folytatják a kétértelmű játékot)* Te akarsz harcba menni.

ESSEX Te küldesz Írországba.

ERZSÉBET Hajnalban indulsz lármás társaiddal.

ESSEX Máris. Ha elengedsz. Ne szoríts! Alkirály leszek.

ERZSÉBET **Az én alkirályom!** *(Karjába repül, aztán int neki, menjen.)* Egy szót se! Menj! Ne nézz vissza, mert nem akarhatod odavinni a szívem. Nem megmondtam, hogy egy szót se?! *(Mután Essex elment.)* Bolond Robert. *(Töprengve leül.)*

10. jelenet

(Ugyanott. Mary, Shakespeare, Erzsébet.

Mary jön, Shakespeare kíséri.)

MARY Itt várj, míg bejelentelek neki. Ne tarts semmitől, derűs lesz, napok óta olyan valami miatt.

SHAKESPEARE A kedvét találgatni nem érdemes, annyira én is ismerem.

MARY Látod, hogy nem tud ültő helyben megmaradni? Így járnai csak jókedvében szokott, mikor teljesülnek a kívánságai. És nem megdicsért a Henrik-darabodért? És amikor a neved kimondta, mondom, jókedvet mutatott. Ha szándékát megváltoztatva mégsem kíván látni...

SHAKESPEARE Nem leszek bánatos. Ha megszólítod, el ne felejtss megemlíteni, amit rád bíztam.

MARY (*odamegy Erzsébethez*) Úrnőm!

ERZSÉBET Te vagy az?

MARY Itt van, akit hívatott.

ERZSÉBET Az ott? Nagyon helyes.

MARY Idejárulhat felséged színe elé?

ERZSÉBET Járulhat, járulhat.

MARY De előbb meg kell jegyeznem...

ERZSÉBET Mi ez a mesterkedés? Mondtam, hogy jöhetsz. Hagyjuk a ceremóniát, bizalmasan fogadom ezt a kedvelt urat. Nem éreztetted vele?

MARY Lelkemre kötötte, ne mondjam felségednek...

ERZSÉBET Ugyan, Mary! Halljam!

MARY Attól tart, ma éjjel ő a királynő színe előtt... tompulnak fog bizonyulni.

ERZSÉBET Minek? Tompulnak?

MARY Alkalmatlannak ekkora kegyre. Jelenleg.

ERZSÉBET Gyáva. Megint csak el akarja bújni előlem.

MARY Ugyanis William Shakespeare úr nemrégiben vette hón szeretett apja halálának hírért...

ERZSÉBET Igen. És?

MARY Szülővárosából, Stratfordból érkezett a váratlan értesülés, ahol a Shakespeare család épp most a temetés felől intézkedik.

ERZSÉBET Ez esetben közölni részvételemet, és a szóban forgó úr akár azonnal indulhat az ő Stratfordjába vissza, ahová való. Azt ne higgye már, nem ismerem a színészeket, amikor én is az vagyok.

MARY Jaj, ezt én rontottam el, úrnőm. Ő érzékeny költő is, nemcsak színész.

ERZSÉBET Akkor azt ne higgye, nem ismerem én az ő *Hamlet*-jét töviről hegyire. „Vitattam magamban, mennyi kárt, szégyent, bánatot vonok fejemre, ha avatkozom fel-

sőbb körökbe, ezért politikából a bú köntösét öltöm fel, eltompultságot veszek magamra.” A memóriám még ép. Még jó, hogy politikából nem a bolond köntösét ölti fel itt nekem. Elmehehet.

MARY Ő nem engedheti meg magának ezt.

ERZSÉBET Megengedem én.

MARY Akkor könyörgök, hadd említsem magamat, aki az általa szereztettek között óhajtott volna ostobán közvetíteni, így lett mindkét fél számára tapintatlan. Shakespeare úr azzal bízott meg engem csakis, vezessem felségedhez, mert boldogan kifejezné hódolatát. Egyben a családjáét is.

ERZSÉBET Hát akkor nincs más hátra, jöjjön az én színészem. Te pedig, Mary, elmehetsz.

(*Mary meghajlás után odavezeti Shakespeare-t, majd el.*)

11. jelenet

(*Ugyanott. Shakespeare, Erzsébet.*)

SHAKESPEARE (*cifra, színpadias meghajlás*)

ERZSÉBET Gyönyörű! (*Tapsol.*) Színpadra illő meghajlás, uram. Megköszönöm.

SHAKESPEARE Királynőm többet érdemelne még ennél is, de arra én képtelennek érzem magamat.

ERZSÉBET Az én udvari környezetemben még ennyire sem képes senki.

SHAKESPEARE Pedig nem udvar a színdarab, bezzeg színpad az udvar, Madame. Bár én mit sem tudhatok erről, mert színészséggel nem válthatok belépőt magasabb körökbe. A színpad beszennyezi a nemes vért.

ERZSÉBET Egy színész képzelgéseivel viszont szinte kiszámíthatóan jut-

nak el a királyhoz. Mindketten fel-
tűnő ruhát öltenek szerepeikhez,
és mindketten szerepet kénytelen-
nek alakítani. Kegyelmed talántán
ezért vonzódik a színházhoz? Vagy
még inkább a színműíráshoz? Em-
lékszem, ki is mondta egy régebbi
darabjában, amelyben a drámaíró
hatalmát burkoltan az uralkodóé-
hoz hasonlítja: mindkettő távolból
szemlél és irányítja az emberi sor-
sokat.

SHAKESPEARE Lehet, nem is tudom.
Azt hiszem, általában a dráma-
írókhoz képest én tettem a legtöb-
bet az uralkodó népszerűsítéséért.
Kisemberek tragédiájában nem
vagyok érdekelt, felség.

ERZSÉBET Örültünk az új múnek, az
V. Henriknek, uram.

SHAKESPEARE A legnagyobb tiszte-
lettel hiszem el.

ERZSÉBET Hogyan?

SHAKESPEARE Mivel ezt az én ki-
rálynőm nemcsak akkor, az udvari
bemutató utáni legnagyobb nyil-
vánosság előtt fejezte ki, hanem
bizalmasan most is.

ERZSÉBET (*összenevet vele*) Szik-
rányi pimaszság a retorika drága
gőzében. Igen, ez mindig ott van
Shakespeare uramnál. Mindig ott
van. Nem is mindig áll ki a kor-
nás szereplőért. Kegyelmed volt
a Prológ, nem jut eszembe, me-
lyikben, csak az, hogy azt mondta:
„De ülj s vigyázz, s hol torzkép van,
való dolgokba láss.” S egy királyról
mondta ezt, kétértelmű uram.

SHAKESPEARE De a tragédiák utolsó
sorait mindig a legmagasabb ran-
gú szereplő mondja el, Madame,
a király, hogy a darab véget ért.
El ne felejtse ezt, kérem ismét a
legnagyobb tisztelettel.

ERZSÉBET Hát akkor hadd mondjon
végszót ő megint. Az *V. Henrik*

prológjában kegyelmed mint Pro-
lóg Essex gróf írországi hadjára-
tát is megemlítette, pedig annak
kudarca máris pletykaként kering.

(*Szünet.*)

SHAKESPEARE Feszülten figyelek.
Mivel számomra eddig nem ért-
hető. Az én fülemben nem jutott el
ilyesféle pletyka.

ERZSÉBET Tudom, Lord Cecil bír-
ta rá, hogy a kétes Essexet idő
előtt győztesnek nyilvánítsa. Nem
is bánom, hiszen így bukása an-
nál meredekebb lesz. Bizalmasan
közölnöm kell, megelégteltem őt,
és vele együtt azt az elszemte-
lenedett, lármásan hetvenkedő
londoni arisztokrata kört, melyet
– kénytelen vagyok most önnek
mint remélt bizalmasomnak be-
vallani – hosszú uralkodásom alatt
én magam neveltem fel magam-
nak. Reméltem, bizalmasaim és
katonáim lesznek, és valamelyikbe
bele is szerethetek, ha úgy adódik.
Ámde most jobban figyeljen, mert
mindeddig játszadozva sorakoz-
tattuk a szavakat. Tegyük fel, az én
Essexem győz Írországbán.

SHAKESPEARE Ami páratlan angol
győzelem lenne.

ERZSÉBET Tekintve a szinte lehe-
tetlent. Nos, abban az esetben bi-
zalmasan megtiltom az *V. Henrik*
további előadásait, nehogy Essexet
népi rajongás tébolyítsa meg. Ku-
darc esetére ellenben... Hát akkor
egy másik, egy nagyon új királydrá-
ma felelne meg a közhangulatnak.

SHAKESPEARE Egy mindig minden-
ben győztes példakép. Távoli he-
lyen. Rómában. Régi időkben, még
Jézus előtt Caesar! Caesar, aki...

ERZSÉBET Akit törrel szurkáltak, és
a meztelen pengébe belekapott?
(*Összenéznek.*)

SHAKESPEARE Ez a jelenet kihagyható lenne, a sztori a Rubiconnál befejezhető...

ERZSÉBET És akkor a nézői észjárásban menne el egészen Cascáig és Brutusig, a merényletig, és a színházban a gondolati kiegészítés már népi bölcsességnek számít.

SHAKESPEARE Richárd!

ERZSÉBET Melyik?

SHAKESPEARE III. Richárd! Most olvasom róla...

ERZSÉBET Azt az én egyik felmenőm tette el láb alól.

SHAKESPEARE Úgy vélem, Madame, megvan az összefüggés... Mindenesetre elkészítem, és megvárjuk a fejleményeket.

ERZSÉBET *(elgondolkodva)* A fejlemények... Jól van... Egy Shakespeare meg kell hogy értsen, a költészet nyelve a hatalom nyelve, ugyanúgy eltúlozza ítéleteit, és át-lényegíti vagy feloldja az erkölcs kérdéseit mind a kettő. A nagyság szempontjából mellékes, hogy élnek vagy visszaélnek vele. Az est még kölcsönöz néhány percet. Mondja, uram! Velem tart?

SHAKESPEARE Tudnom kéne, Madame, hogy hova.

ERZSÉBET Apám volt olyan bátor, elszakította a kontinenstől Angliát, és a pápától is, aki kiátkozott engem, hát szabadra nyílt cselekvési terem. *(Vált.)* Ez most egy bevezető beszéd volt. A mi kettőnk dolga lesz majd a többi, William. És Lord Cecilé. Majd ő mondja el a többit. Azután ismét találkozhat velem. Nemhogy megengedem, Shakespeare, várni fogok rá. *(Elsiet.)*

(Az I. felvonás vége)

II. FELVONÁS

1. jelenet

(Whitehall)

SHAKESPEARE *(mint Prológus kislét, babérkoszorút, hosszú bársonyköpenyt, álszakállt visel)*

„Meghajló szerzőnk s nyers idéten tolla

Eddig kísérte a történetet;

Nagy hősokeket kis helyre zárva; csonka

Pályájuk adva telt fényük helyett.

Kis időt élt, de kicsiben nagyul

A brit csillag. Jósors csinálta kardját,

S világ legszebb kertjén lett azzal úr, Fiát hagyván benn, mint királyi gazdát.

Hatodik Henrik, Frankhon s Anglia Pólyás királya, trónját ő örökli,

Kinek is sokfejű kormányzata

Elveszti Frankhont s Angliát felőrli, Mint több darabban megmutattuk;

kérjük:

Zárjátok ezt is szívetekbe értük.”

(Végül meghajol, taps, siker. Aztán mindenki kimegy, csak Erzsébet és Mary nem. A királynő előrejön, esti toalettje készül. Leveszi a parókáját, felsőruháját.)

2. jelenet

(Whitehall, a királynő hálósobája.)

Lady Mary, aki az udvarhölgyek közé tartozik, segít Erzsébetnek a vetkőzésben, ráadja a hálóköpenyt, lemossa úrnője arcáról a festéket.

Időközben Lady Mary kimegy valamiért. Kisvártatva boldog izgalommal jön vissza.)

MARY Lord Essex jön, felség!

ERZSÉBET *(felugrik)* Essex? Írországból? Hol láttad?

MARY A fogadóteremben, futva közeledik.

ERZSÉBET Hányan vannak?

MARY Egyedül.

ERZSÉBET *(leül, összeszedi magát)*

Nézd meg. Menj, nézd meg... Hívj öröket. De előbb nézd meg...

MARY Mit, felség?

ERZSÉBET A katonáit. A palota előtt.

A katonái kint várnak-e? Fegyvereivel érkezett? Hányan vannak?

(Mary kimegy, Erzsébet kihúzza magát, a felajánlott parókát elhajítja, inkább védtelenséget akar mutatni, hogy ne ingerelje a veszélyes közeledőt.)

ESSEX *(beront táborigyűlésében, teletől talpig sáros, lovaglósizmát visel, térdre veti magát, mélyre hajol)* Felség, esedezem...

ERZSÉBET *(nézi, kimutatja ösztönös örömét, hogy időt nyerjen)* Örülünk, hogy látjuk, uram. De ez nem ok arra, hogy ne adjon magyarázatot a szokatlan viselkedésére... Üljön le, Lord Essex.

ESSEX Nem, nem.

ERZSÉBET De, de. *(Mérlegelve nézik egymást.)* Gondolom, egyvégtében lovagoltál Írországtól idáig, szegény Robert. Holtfáradt vagy.

ESSEX Úrnóm! Én... Sajnálatomra... Keresem a szavakat... Máris, egy lélegzetvételnyi időt...

ERZSÉBET Inni!

ESSEX Ne, ne!

ERZSÉBET De, de! Nem menekülhet gyöngédségemtől az én csinos betolakodóm. Látod, Robert, egy nőt mindig meg kell lepni, hogy elbűvöld.

ESSEX Kötve hiszem, hogy fel tudja kelteni asszonyomban ezt az érzést egy hazatérő száműzött.

ERZSÉBET Egy hazatérő hadvezér.

ESSEX Nem, nem. Felséged száműzött rabszolgája, aki száműzetés-

ben volt egy elátkozott országban, egy lélek, akit a sok viszontagság, a bánat, a töprengés elnyűtt, aki gyűlöli önmagát és mindazt, ami még életben tartja. Irgalomért könyörögve...

ERZSÉBET *(kacag)* Csak nem kötött békét kegyelmed? Csak nem egyezett ki a lázadókkal? Ne állítson lehetetlent, kérve kérem.

ESSEX Befejeztem a hadjáratot. *(Le-térdel.)* Befejeződött. É finito, Madame. Finito!

ERZSÉBET Beláttad végre, hogy naponta ezer fontomba kerül? És hozzászámítva azt, hogy itt lehetsz velem, kijelentem, örömet okozol, uram.

ESSEX *(felneéz, gyanakszik)* A rohamcsapatomat katasztrófa érte. Az írek aljasul lemészárolták.

ERZSÉBET Kegyelmed ott volt az összecsapásnál?

ESSEX Nem, mert... Ugyanis... időközben én...

ERZSÉBET *(közbeugrva részvevően)* Kegyelmed nem sérült meg?

ESSEX Nem.

ERZSÉBET Egyszer sem?

ESSEX Sajnos nem. Bárcsak mély sebbel kelthetnék szálnalmat az én szerelmemben.

ERZSÉBET *(vidám)* Akkor semmi baj. Üljön le. Meséljen nekünk. Ha egyszer már elfogultak vagyunk egy férfival, mindent meg kell értenünk.

(Lady Mary visszajön, némán megáll, megszólításra vár.)

ESSEX Ulsternél kaptam a hírt, hogy felséged koldussá tett. Kegyeskedett visszavonni tőlem az édes bor monopóliumát, ugyanakkor Robert Cecilt nevezte ki a gyám-bírósnak elnökének.

ERZSÉBET Más jövedelemforrásokat szánok neked. De most ne ezt,

- a katonai helyzetet ismertesd velem. Hány emberrel érkezted Londonba vissza?
- ESSEX Tucatnyival csak a sietség miatt, szépséges asszonyom.
- ERZSÉBET Hol vannak most azok? *(Maryre néz.)*
- ESSEX Hazaküldtem őket, míg én... *(Mary bólintással jelzi úrnőjének, hogy ez igaz.)* Míg én térdre vetem magam itt, úrnóm előtt.
- ERZSÉBET *(megváltozik, int, hogy tegyék fejére a parókáját)*
- ESSEX Míg én felséged bocsánataért esedezem.
- ERZSÉBET *(rideg)* Nem hinném, hogy kegyelmed bárminő szíveséget kérhetne tőlünk. *(Gúnyosan.)* Nem mondom, ha a megbántott szívű lovag kétségbeesésében kilépett volna a barbárok nyílzáporába, hogy hősi halált haljon a becsület mezején... Ide jutott a nagy expedíció, a legendás nevű vezér ezt érte el a sok készülődéssel, kérkedéssel, a királynő imáival és a pénzpozcolással! Az én megalázásom a piszkos írek által – ez a nyomorúságos mérleg. Békét kötött. Engedélyem nélkül. És most duzzogni szeretne, keresi a kapaszkodót. Lábon maradni csak az a szűk agya tartja meg az én nevelési kudarcomat. Ökör!
- ESSEX Érzem, meg tudom győzni felségedet. Ha meghallgatna fülének édes kagylójával.
- ERZSÉBET *(Maryhez)* Elrendelem, hogy Egerton főpecsétőr vegye magánőrizetbe Essexet. Halálos fenyegetésemre némán mozdulatlan legyen!
- ESSEX A szavaim! Lennének még szavaim. A nyelvem! Hadd szóljak erős szavakat. Beszélni! Beszélni akarok! *(Mary kikíséri.)*
- ERZSÉBET *(fület befogva)* A hálószobámba kellett öröket hívnom kegyelmed miatt, Essex. *(Fel-alá járkal.)* Micsoda butaság! Hát hadvezér ez? Egyedül idejönni. Cecil! Cecil! Hívjátok ide!
- CECIL *(rögtön megjelenik)* Felség! ERZSÉBET Tudta, mi készül, Cecil?
- CECIL Míg a színészek játszottak, értesítettek, hogy Essex felbukkant. Elébe küldtem Bacont, szövetségeseinek adva ki magát, puhatolja ki a szándékait.
- ERZSÉBET Így védi meg a királynőt, Cecil?
- CECIL Felséged felsőbb megfontolásaira bíztam az ügyet.
- ERZSÉBET És ha a saját kudarcuk miatt lázongó fegyveres tisztjeivel jött volna hozzám ez a pimasz? Merényletet kockáztatott! Engem! Összekaszaboltak volna.
- CECIL Bacon utasításomra meggyőzte őket, hogy okosabb, ha Essex egymaga ront be felségedhez. Bacon londoni szálláshelyre küldte őket azután.
- ERZSÉBET *(némi elismeréssel)* Hivassa Bacont.
- CECIL Már megtettem. Bejöhet?
- BACON *(befut, meghajlás)* Felség?
- ERZSÉBET *(odarohan hozzá, megragadja a derékkötőjét, és úgy megrángatja, hogy Bacon majd felbukik)* Az istenit a barátjának! Hát ki parancsol itt, ő vagy én? Ki engedte meg neki, hogy hazajöj-jön? Nem ezért küldtem én oda!
- BACON *(dadog)* Madame, én... Helyes... Jogos a haragja, de...
- ERZSÉBET *(fel-alá szaladgál)* Hogy az a mennydörgős mennykő csapjon belétek! Semmirekellő gazemberek vagytok mind, Essexszel együtt! *(Vált.)* Mit javasol, Bacon?
- BACON *(összenéz Cecillel)* Kegyelmet, Madame. Békés udvaronccá

kell őt szelídíteni. Essex vesztesen is népszerű.

ERZSÉBET Teletömní pénzzel és előjogokkal? Azokkal csak növeli a népszerűségét. Megtudtam, hogy Essex a skót királlyal levelezik, biztatja, hogy a trónomra üljön.

BACON Essex szereti felségedet.

ERZSÉBET Látott páróka nélkül. Vége! A régi jó időknek vége.

BACON Visszatérhetnek még azok az idők, Madame. Csak ne felséged akaratától függjön.

ERZSÉBET Mi?

BACON Semmi. Semmi se függjön felséged akaratától. Tétlenül várakozzon. Keresse fel vidéki híveit, vegyen részt ünnepeken. Várjon.

ERZSÉBET Ezt tanácsolja egy királynőnek?

BACON Most ezt. Essex főjön egy kissé. Aztán ki kéne az őrizetből engedni őt. *(Szünet.)* Istent bántja, aki a királynőt.

ERZSÉBET Elmehet. *(Utánaszól.)* Ezt mért tette hozzá?

BACON *(megfordul)* Mert az angolok békét akarnak. Emlékeznek még a régi polgárháborúkra. A lelkük mélyén. Felséged számíthat rájuk.

ERZSÉBET Essex annál feledékenyebbnek tűnik a polgárháború kérdésében. Meggyőződésem: ő magának akarja a koronát.

BACON Majd én segítek megbékíteni. *(Kimegy, Erzsébet és Cecil kettesben maradnak.)*

3. jelenet

(Ugyanott.)

ERZSÉBET *(nekiront Cecilnek, mint-ha meg akarná ütni, közben hirtelen rosszul lesz, ráborul a férjára, aki ápolni kezdi)* Most örül?! Iste-

nemre, örül?! A maga műve! Ez mind, mind! Mit akar? Hogy kénytelen legyek...? Nem akarom! Nem fog kényszeríteni! Megszégyenít... Vereség!...

MARY *(közben visszajön, segít Erzsébet ápolásában)*

ERZSÉBET *(felugrik)* Cecil! Tudja jól... *(Megszédül.)*

CECIL Tudom. Az én királynőm még sosem szenvedett vereséget. Erejét mindig visszanyerte.

MARY Szédül? Hall engem, Madame?

CECIL Nem hívhatunk orvost! Mary, segíts. Nem terjedhet híre.

ERZSÉBET Cecil! Mary! Cecil, ha szeret még...

CECIL Teljes szívemből, felség. Támaszkodjon rám, és a lányomra is.

ERZSÉBET Valakinek ezért meg kell halnia. Nem én leszek az. Túl fogom élni, ő hiába várakozik a maga idejére, ajándékba tőlem nem kapja meg azt.

MARY Kiről beszél? Essexről?

ERZSÉBET Mary, te is... Arra vársz, ugye? Hogy én majd... Mary, szerez engem!

MARY *(Cecilhez)* Mit mondjak neki, uram?

CECIL Felség, tudnia kell, hogy Mary bármikor életét áldozná, ha kell, de most vereségről szó se essék, ott még nem tart az ügy, ugyanis kezelhető, hogyan tudódjon ki. Hallja, Madame? Essexet felséged utasítása szerint házi őrizetben tartjuk nagy szigorral az írországi kudarc mint egy kisebb baklövés miatt. Hall engem, Madame? Felség! Elájult? Képtelenség. Ezt nem teheti! Mary! Mit tudsz az állapotáról? Esetleg... beteg? Mióta? Mit tudsz?

MARY *(hazudik)* Semmit. Esküszöm.

CECIL Aha. Hát mindenesetre... Majd intézkedem ez iránt. Vagyis kutya baja. Helyes. Jól van.

MARY Anyám emlékére esküszöm, uram. Csak alszik. Látja. Csak alszik. (Vált.) Megparancsolta. Lelkemre kötötte. Tilos erről beszélnem.

CECIL (gyengéden) Büszke vagyok rád, Mary lelkem, mert az alkudozást megveted, de most már bocsásd magad az események rendelkezésére. Ugye tudod, hogy a királynő énvelem egyetértésben tiltotta el magától az orvosokat, mert őt, ha egyszer állást foglalt, semmilyen gyöngeség sem állíthatja meg, a szelleme hajthatatlan, felháborítja minden akadály. Ez a dolga. De rosszul érvel, mert nem meggyőzni akar, hanem alávetni; nem vitatkozik, mert nem tud mást, mint elrendelni valamit. Ha beteg, ha nem teheti meg, amit akar, a sarokban duzzog, s csak az vigasztalja meg, hogy arra gondol, figyelik. Ő vissza sose léphet, arra neki itt vagyok én, hivatásom szerint. Tehát beteg. Mióta?

MARY Először tavasszal lett rosszul, uram. Márciusban.

CECIL És azóta sem akar engedni az emberi gyöngeségnek.

MARY Le fogja győzni.

CECIL Önmagát. Az lehet. (Elgondolkozva.) Az lehet. Ő nem enged a természet tökéletlenségének sem, tudjuk róla. Bízd rám magatokat. (Indul.) Vigyázz rá te itt, és bízz rám minden mást. (Elmegy.)

4. jelenet

(A Globe színpadán.)

Reggeli jókedvű próba folyik a Globe Színház üres színpadán, a Julius Caesaré, amit egy zenész játéka kísér. Shakespeare papírokat, szere-

peket oszt szét Richard Burbage, Ben Jonson és egy nőimitátor Ifjú Színész között.)

SHAKESPEARE (Ben Jonsonnak) Te Antonius leszel, Caesar feltétel nélkül hűséges híve. Próbálj rokonszenves lenni. (Az Ifjú Színészhez.) Calpurnia vagy, római nemesasszony. (Richardhoz.) Richard pedig, természetesen, de nem a természetete szerint: Julius Caesar.

RICHARD (mohón átveszi a szerepet, hősi pózba áll vele, majd késve megbántódik) Mit jelentsen az, hogy nem természetem szerint vagyok én Caesar?

SHAKESPEARE Tréfáltam, Richard. Örömben, hogy Anglia legnagyobb színészének írhattam a legnagyobb római szerepét.

RICHARD Akkor jó. (A szerepet nézi, hősi póz, majd ismét Shakespeare-hez.) Hogy nem vagyok természetes? Arra céloztál, Will?

SHAKESPEARE Természetesen.

RICHARD Nos akkor figyelj. (Hősi póz, megszólalna, de Shakespeare közbevág.)

SHAKESPEARE Casca pedig én leszek, és én leszek a Jós is.

RICHARD Megint kettőt játszol? Szétraprózod a karakteredet, cimborám?

SHAKESPEARE Való életemben is azt teszem. Nem vetted észre, öregfiú?

RICHARD Igaz. Aki írogat, szavak mögé bújik el.

SHAKESPEARE Hogy te aztán jobban látszódjál, Richard. Megköszönhetnéd valamikor, közönségednek kedveltje, te.

RICHARD Majd ha te nekem hálálkodom előbb, Will, mert szavaid megtestesülve zengenek. (Hősi póz, kezdi a jelenetet.)

„Calpurnia! Calpurnia, idejőjj!”

SHAKESPEARE Csendesesen, hej! Előbb zene, bejöttök! Versenyre készülden jöttök, díszmenetben. Futóverseny lesz, melyen Antonius is indul. Hallod, Ben?

BEN És megnyeri. Találó szereposztás, uram.

SHAKESPEARE *(az Ifjú Színészhez)* Calpurnia meddő.

IFJÚ SZÍNÉSZ Jó, meddő vagyok... És még mi?

SHAKESPEARE Mindenekfelett Caesar felesége vagy. Kiváló nagyszony, csak hát meddő.

RICHARD Akkor támaszkodj a karomra.

SHAKESPEARE Ne érjetelek egymáshoz. Előbb díszmenet van. Te az első szavaddal hívod Calpurniát. Távol vagytok egymástól.

(Zene, előjönnek oldalról, középen megállnak.)

RICHARD „Calpurnia!”

SHAKESPEARE *(mint Casca)* „Csendesesen, hej! Caesar szól!” *(Mint rendező.)* Zene elhallgat!

RICHARD „Calpurnia! Idejőjj, Calpurnia!”

IFJÚ SZÍNÉSZ „Itt vagyok, uram!” *(Odamegy hozzá.)*

RICHARD „Antoniusnak álld egészen útját,

Ha majd pályát futand.

(Benhez.) Antonius!”

BEN *(odafut)* „Caesar! Uram?”

RICHARD *(átkarolja a vállát)* „Megemlékezzél versened közben Calpurniát megérinteni. Őseink Mondásaként a magtalan, ha ily Szent verseny közben megérintik, lerázza

A meddőségnek átkát.”

(Felnéz Shakespeare-re.) Ügyes, Will.

BEN „Nem felejttem.

Ha Caesar mondja: tedd, az téve van.”

RICHARD „Kezdjétek. S minden rend szerint legyen.”

SHAKESPEARE Zene most! *(Mint Jós.)* „Caesar!”

RICHARD „Hah! ki szólít?” *(Megtorpan.)*

BEN „Csendet körül! Hallgasson el ki-ki.”

SHAKESPEARE Zene elhallgat!

RICHARD Pompás! *(Szerepre vált.)*

„Ki az, ki hozzám szól a sokaságból? Egy hang visítja Caesart, a zenén is Túl hatva. Szólj, Caesar kész halani.”

SHAKESPEARE „Őrizkedjél március idusától.”

RICHARD „Mi ember ez?” *(Vált.)* Ezt kérdem én is. Itt nehéz lesz nekem nevetés nélkül, ha rád pillantok, William.

SHAKESPEARE Az esetben bevételed az enyém lesz, uram. A szabályzat szerint.

RICHARD *(fenségesen)* „Mi ember ez?”

BEN „Egy jó tanácsolja óvnod magadat, Caesar, Martius idusától.” *(Vált.)*

Mint Brutus, tudom én már akkor, hogy én fogom megölni Caesart?

SHAKESPEARE Jobb a játék, ha tudod, Brutus.

BEN Brávó, William. *(Másképp játszva.)* „Egy jó tanácsolja óvnod magadat március idusától, Caesar.”

RICHARD „Hadd lássam arcát, hozzátok közelb.”

BEN „Fickó! Jöjj ki a csoportból, te kints Caesarra.”

RICHARD *(rámered Shakespeare-re)* „Mit szólnsz nekem most? Mondd még egyszer el.”

SHAKESPEARE „Őrizkedjél március idusától.”

RICHARD Most nézz bele, Will, szememnek mélyébe, ha mersz!

„Ábrándozó, bocsássuk őt. – Eredj.” *(Eltaszítja Shakespeare-t.)*

- SHAKESPEARE Zene! Azután mind el. *(Nevetnek.)*
- RICHARD Becsületemre, minden pálmá a tiéd, Willy! *(Egymást ölegetik.)*
- BEN Hódolatom mint író az írónak, költőnek a színpadi költő, így előkészíteni egy uralkodó elleni merényletet...! *(Mégfagy a levegő.)*
- RICHARD *(látva, hogy Shakespeare elfordul)* Ügyelj a szádra, kicsinyke Ben, különben a te betiltott Hattyú Színházadba mehetsz innen víz-sza, fiam...
- BEN Belőlem csak az eljövendő néző beszél, aki a *Julius Caesart* fogja látni, mivel óhatatlan arra gondol majd...
- BACON *(aki már előzőleg észrevétlen megjelent)* Üdv a Lordkamarás színészeinek, urak! *(Mind felfigyelnek, Shakespeare Richardot inti, legyen ő a szövívő, maga hátrahúzódik, elbújik, statisztálni hozzá.)*
- RICHARD *(a többiekkel együtt meghajol a vendég előtt)* A Lordkamarás színészei megkülönböztetett tisztelettel köszöntik Francis Baccant, a jeles tudóst.
- BACON Fogjunk kezét. *(Sorra kezét fog velük, közben észrevétlen, arcát eltakarva megjelenik Essex, és elkülönülve megáll.)*
- BEN Szívből örülünk nagyságod látogatásának. Fogjunk kezét. Mi hozta ilyen korán?
- RICHARD És váratlanul. Vagy tévedek? *(Shakespeare-re néz, aki nem reagál, „mintha ott sem volna“.)*
- BACON Á! Shakespeare mester! Fogjunk kezét.
- SHAKESPEARE Alázatos szolgája, gróf uramék. *(Richardhoz.)* Nem jött egyedül. *(Elhúzódik.)*
- BEN Ha nem tévedek, megtekinténék a próbát a Globe Színházban. Vagy tévedek?
- BACON Hát igen, tévedni mostanában könnyű, Ben Jonson, ellentmondóak – egymás közt szólva, barátom – a hírek.
- BEN Úgy van. Csak szállidosnak foszlányokban.
- RICHARD Nem vágnak egybe. A sok-sok ember szétoszló füstgomoly mind Londonban.
- BACON Nos, én azért jöttem, hogy téves hírek a Globe Színházban senkit félre ne vezessenek. Íme, beszéljenek a nyomós tények. A királynői palota fehér falát ismeretlen kezek tegnap gyalázkodó mondatokkal firkálták tele. Fel-ségsértő kezek. Ami közvélekedés Londonban most.
- BEN Tudjuk, és mi is...
- RICHARD A mennyek minden szentjére, semmi közünk hozzá.
- BEN Így ismer minket, Lord Bacon?
- IFJÚ SZÍNÉSZ Éljen I. Erzsébet, a mi drága anyánk!
- BACON Sokáig éljen. Rátérve a tárgyra: a nemes Essex népszerűsége napról napra nő.
- SHAKESPEARE *(hátról)* Azt beszél-lik, haldoklik.
- RICHARD Hogy lehet fogságban tartani egy ilyen hűséges urat? És királynónk miért zárkózik el merevséggel tőle? Mármint Lord Essex-től, akiről kérdem: valóban beteg?
- BACON Betegségének híre csak fokozza a nép rokonérzését. Röp-iratok terjednek, melyek őt védve ellenségeit támadják. Főként Lord Cecilt, a Púpost. A királynő meg-rontóját.
- RICHARD Közöttünk nem terjed ilyesfajta nézet, hallani sem hallottunk róla, kezeskedem.
- BACON Nem-e? London ég a vág-ától, hogy pusztuljon Cecil, és Lon-donból naponta háromezer lázon-gó ember gyűlik nézőnek a Globe

Színházba össze. Azt ne mondja nekem Richard Burbage, hogy alkalmanként a színpad közepén állva a tömeg amúgy is felzaklatott lelkével nem ő játszadozik, miközben kitapogatja rejtett véleményeiket.

RICHARD Hát, mi tagadás, fogékonnyak rám. Különösen mostanában.

BACON Mert az utca hangjait elsőként a színház szokta meghallani, kedves Richard. És mivel én magam is jól értesült körökből látogattam ide most – ne áltassuk egymást. Jó?

RICHARD (*zavarban van*) Egy bizonyos: sokáig éljen a királynő!

IFJÚ SZÍNÉSZ Éljen Erzsébet, a mi drága anyánk.

ESSEX (*megszólal, előrejön*) De pusztuljon becstelenségek tanácsosainak kiéhezett falkája.

RICHARD Lord Essex! (*Letérdel.*) Hittem s becsületesemre, Lord Essex! Itt, a Globe-ban?

ESSEX Lord Cecil ugyanis a spanyolok ügynöke. És hozzá Jakabé, a skót királyé. Lord Cecil behálózta Erzsébet anyánkat.

BACON A királynő személye viszont szent.

BEN (*letérdel, a többiek is*) Úgy van. Szent. Nincs közöttünk oly örült vagy aljas, aki másként gondolná ezt.

BACON Ez a mi kettőnk álláspontja Lord Essexszel, és még számtalan előkelő úrral együtt szerte Angliában. Ófelsége támadhatatlan.

ESSEX Viszont pusztuljon Cecil!

BACON Távozzon. Ezt mi három napon belül el fogjuk érni, amihez nekünk a Globe Színház együttműködésére némi szükségünk van.

RICHARD (*Shakespeare-hez*) Akkor most ennek pénzszága és megrendelési lett hirtelen.

SHAKESPEARE Jóval inkább vérszága.

RICHARD Mi nem állunk útjába semminek, ami jó és tisztességes, urak. Felajánljuk szolgálátunkat. Mi képezi a proposíció tárgyát?

BACON Lord Essex ajánlata a következő. Egyetlen megnevezett előadásra dupla bér a színészeknek. És a részvényeseknek, külön Mr. Burbage-nek és Shakespeare-nek húsz aranyshilling. A Globe javára.

SHAKESPEARE Szombaton a Romeo és Júliát újítjuk fel Sir Egerton nászát ünneplendő.

ESSEX Mennyit fizet Sir Egerton ezért?

RICHARD Tíz shillinget, de nem aranyat.

ESSEX Elképesztően magas összeg. Hogy ne legyen vita: megduplázzom a magamét. Legyen ötven shilling. De arany.

RICHARD Ötven?

ESSEX Ötven. Lord Egerton az én pártomon áll, még nászáról is lemondana. Ötven arany tehát.

RICHARD (*Shakespeare-hez*) Ez nekünk jó hivatkozás, bevezetjük a nagy könyvbe azzal, hogy Essex Lordjától való járandóság.

SHAKESPEARE Küldd el őket. Nem kellene itt, Richard, vigyázz!

RICHARD (*meglepődik, majd rájön, kikre érti*) Menjenek, akik nem színházi részvényesek. (*Ben és az Ifjú Színész el; Baconhoz.*) A Globe még tartozik a telekárból. A hitelezőknek. Az előző tulajdonosnak, jól jön minden bevétel tudniillik. Adósok vagyunk.

ESSEX (*gúnyosan*) Még Lord Cecilnek is. Beszámolóval. Esetleg a későbbiekben. Ha a megrendelt szombati előadás balul sülné el. Mi? Mi?!

RICHARD Most nem tudjuk, mit gondoljunk, uram. Mire érti nagyságod?

SHAKESPEARE A II. Richárdot akarják játszani velünk, feltételezem.
ESSEX De benne azzal a jelenettel, amelyben a király lemond. Azt is akarjuk. A lemondást.

SHAKESPEARE Azt Lord Cecil kegyeskedett kitöröltetni a színdarabból. Tilos játszanunk.

BACON Lord Essexnek annál inkább kell, tanulják be és játsszák el szombaton a lemondás jelenetét is.

ESSEX Mert az megfelelően találkozna a lakosság jelenlegi indulatával. Tüntető siker lesz, abban bizonyosak lehetnek a Globe részvényesei. Mindenki torkig van a jelenlegi uralom aljasságaival. Az angol udvarban két nagy baj van: habozás és szeszély. Mind a kettőnek az az oka, hogy asszony ül a trónon.

BACON *(csitítóan)* Mi mindössze arra akarjuk rávenni vasárnap őfelségét, hogy a Tanács néhány tagjának kinevezését vonja vissza.

SHAKESPEARE Tehát vasárnap. A megrendelt előadást követő napon.

BACON A megbízatás összetett lesz ugyanis. II. Richárd királyt a szokott módon Shakespeare úr fogja alakítani. Vagy tévedek? Öt-hat éve láttam az előadást.

RICHARD Akkor már én játsztam.

BACON Gondolom, a közönség követelésére, ugye?

RICHARD Szerénységem tiltja a válszadást, csak megjegyzem, hogy mivel Shakespeare gyenge, költői lelkű hőst írt meg II. Richárdként, megható bukással, kézenfekvő volt, hogy ő lépjen fel abban a szerepben, de később ráébredtünk – ugye, Will? –, hogy az én színészetemnek megvan az a líraibb árnyalata, mely képessé tesz

engem egy ilyen tétova figurára is, úgyhogy még jómagam is elbámultam magamon, hát még a nézőközönség. Ugye, Will?

SHAKESPEARE II. Richárd egészen más természetű koronás szerep, mint a mi királynőnk, uraim. Én tudom a színpadi hatást, Richárd bukása nem fogja felizgatni a közönséget szombaton, uraim, annyira, hogy vasárnap London fel-lázadjon.

ESSEX Fontos, hogy II. Richárd lemond, és ez elég lesz hozzá.

BACON Lord Essexnek terve az, ugyanis... De mondja el ő maga, mivel van benne még egy Mr. Burbage-t érintő pont.

ESSEX Jó uram, Richard! *(Átkarolja, megszedíti.)* Vasárnap reggelre fellázad és híveim vezetésével mise után utcára tódul a lemondást követelő tömeg. *(Sétálnak, bizalmasan tárgyalnak.)*

RICHARD Erről kezeskedem, jó Lordom.

ESSEX Én is ott leszek. Te akkor megkapván az én gazdagon felszerszámozott lovamat...

RICHARD Kölcsönbe.

ESSEX Akár neked is ajándékozhatom, ha te a színpadon viselt királyi mezedben az izgatott tömeget a Szent Pál-kereszthez, hozzánk odavezeted. Elterjed majd, hogy te Jakab vagy, a skót király, hiszen Jakabot az angolok nem ismerik, arcmása tilos. Eljöttél átvenni a trónt, ezt kell elhitetned. Elég királyt játszottál már, barátom. Te fogod a skót uralkodót helyettesíteni a nagy napon és egy ideig továbbra is, míg Jakab maga jöhet Skóciából ide, hogy a Westminster-székesegyházban jogát követelje. Új király, új megrendelés a Globe-nak. Nos?

SHAKESPEARE *(odaszól)* És a királynő?

BACON Bántatlan marad, megmondtam, mesterem. *(Essexhez.)* Robert! Tudod, hol várlak, ha itt végeztetek. *(Shakespeare-hez)* Jöjjön most velem, Mr. Shakespeare.

SHAKESPEARE *(Essex felé)* És a királynő?, kérdem.

ESSEX Ugyan már! *(Csakis Richarddal foglalkozik.)*

SHAKESPEARE De az ő lelkiállapota...

ESSEX A lelkiállapota? *(Dühös.)*

SHAKESPEARE Milyen lesz a királynő lelkiállapota akkor, ha...

ESSEX A lelkiállapota? *(Idegesen nevet.)* Éppen olyan, mint a testi állapota annak a vég dögnek! *(Rákacsint Richardra, aki csodálja őt, majd folytatja.)* Jakab maga félnék természetű, pedig üzenünk neki. Egy meztelen penge látványától is elájul, a vele viselő Mária királynő megrémült, amikor kegyencét szeme láttára vagdalták szét a skót urak, ezért kell helyettesítened őt... *(Közben kísétálnak.)*

(Zene.)

BACON *(Shakespeare-hez, miközben belekarol és viszi)* El sem hiszi, Mr. Shakespeare, hogy ez a valósághoz tartozik?

SHAKESPEARE Miért ne hinném, hisz sokféle valóság létezik. Például egy színjátéké. Azután...

BACON És ezt, ezt melyikhez sorolná, ha kérdezhetem?

SHAKESPEARE Ez? Ez az egyént meghaladó valósághoz tartozik, uram, Francis Bacon. Túl sok egymást keresztező történetből áll, mint a káosz. Bár tudom, az még nem tudományos kategória, de az lesz. Úgy vélem.

5. jelenet

(Nonesuchi park.)

Erzsébet a felháborodástól futva jön elő a bokrok mögül, megtorpan, meg kell kapaszkodnia, hogy összeszedje magát. Mikor méltósága teljében van, magához rendeli Cecilt.)

ERZSÉBET Cecil! Süket? Azt mondtam: Cecil!

CECIL *(kelletlenül, szégyenkezve úrnője mögé áll)* Felség!

ERZSÉBET Halljam!

CECIL Képtelen vagyok.

ERZSÉBET Parancsolom! Lord Cecil, kötelezem!

CECIL Inkább meghalok, Madame. *(Kiáltja.)* Bacon!

BACON *(előkészülődik)* Jelen.

CECIL A királynője ismét akarja halani.

BACON *(próbál szavakat formálni)* Ott... ő megfordult, arcát a dühös gúny formálta át...

ERZSÉBET Azt állította: nevetett. Hogy Essex kacagott.

BACON Is. Hozzá nevetett is. Önkiületben valósággal. Úgy kiáltott.

ERZSÉBET De mit?!

CECIL *(Bacon helyett)* „Vén dög!”

ERZSÉBET Bacon?

BACON „Vén dög!” Felség, én akkor...

ERZSÉBET Most **Cecil!**

BACON Lord Cecil ott sem volt, kérem...

CECIL „Vén dög!”

ERZSÉBET Bacon! Az egész frázist!

BACON „A lelkiállapota? Éppen olyan, mint a testi állapota annak a...” *(Kivár.)*

ERZSÉBET „Vén dögnek.”

CECIL Igen.

ERZSÉBET Akkor most... *(Tűnődik.)*

CECIL Felség... Bacon urat én bíztam meg, hogy Lord Essex szívébe férközve annak titkolt szándékait hozza napvilágra, hogy a mi ki-

rállynők elébe vághasson az édes borok monopóliumát méltatlan élvező, forrófejű... Bacon pedig úgy látta jónak, hogy kifürkésze, mikor... Egyszóval: vasárnap a misék utáni... alkalommal... Essex a nép élére akar állni...

ERZSÉBET Jótálltam érte az emberi ítélet határáig. Elfogultságom volt ez a férfi? Igen. Ez a férfi az én gyöngeségem. Volt. Tudja meg egész Anglia. És vele a világ. Volt. Ez fontos. Ismerjék meg az emberek a királynő vívódását. Hogy a királynő – ember. Arcvonásai közül csakis az látszódjék, ami emberi lényeg: a határozott tetterő mögött vibráljon ott a fájdalom. Utóbbi, a fájdalmat, én vállalom magamra. Cecil!

CECIL Királynőm!

ERZSÉBET Kegyelmedé lesz az irgalmatlan szerepe.

CECIL Megoszthatnám valaki társammal azt?

ERZSÉBET Bacon! Te leszel Essex tárgyalásán a vádló.

BACON Eddig én semleges voltam, Madame.

CECIL Mindenki tudja, hogy Essex gróf barátja Francis Baconnek. Ha vádlója leszel, a körülménynek nagy hatása lesz a közvéleményre. Amúgy pedig jókor jön a megbízás, hisz fülíg el vagy adósodva, Francis.

ERZSÉBET Akkor legyen Bacon államügyész. Utasításomra ezennel. Ha elvállalod, éles határvonalat húzhatsz a baráti és az állampolgári kötelezettségek között, Bacon.

BACON És mint államügyész, nem lesz feladatom, hogy a kormány tetteit értékeljem, hogy az ítélet: halál. A kormány tetteiért csak maga a kormány felelős. Államügyészként nekem csak egy feladatom lesz: engedelmessé tenni a felsőbb parancsnak. Most erőt kell mutatnunk.

CECIL A királynő pedig megszenvedti azt.

BACON Vasárnapig terjedjen el a pópok között a hír, hogy Essexet a királynő hazaárulónak nyilvánította. Fájdalommal, bizonytalanul, Lord Cecil és az új államügyész nyomását elszenvedve döntött így öfelsege. Lelki szilárdságát mindközben méltósággal megőrizve. *(Ránéz Erzsébetre.)*

ERZSÉBET Nem elég. Ezt a szerepet semmi sem tartja egyben.

CECIL Szerelmes asszony?

BACON Megsértett fúria? Joggal megdühödve?

CECIL Ugyan már! Anya? Úgy tudom, felséged Essexet a bölcsőben először megpillantva máris kegyencének jelölte ki.

ERZSÉBET Szeretőknek. Az szaladt ki a számon akkor, hogy mindenki meglássa, „én szeretőknek nevelem ezt a formás kölyköt”, és a családját is rangban hozzám illőnek nyilvánítottam. Mindenki tudja, hogy máig hatóan ezzel határoztam meg szegény Robert nyomorult életét.

CECIL Akkor szánalom! Könyörtelen irgalom! Megfelel?

ERZSÉBET Gyászolni fogom. Elgyöngülök. Az illik is most énhozzám. Tétovázni akarok.

BACON Több alakot kéne egy személyben játszani, mint a legjobb Globe-előadásokban Richard Burbage szokott Shakespeare tolla nyomán.

ERZSÉBET Nem az vagyok, ami vagyok. Ki mondhatja meg nekem, hogy mi vagyok? Ez legyen az én szerepem. Női király – azonfelül semmi. Ami pedig a hétvégét illeti. Szombaton szemet hunyunk a *II. Richárd* előadás fölött, Lord Cecil majd később leckézteti meg

azt a színházat. Mindenekelőtt ő és az új államügyész a papokat instruálja, mit prédikáljanak a londoniaknak a vasárnap reggeli misén, tudván, hogy Essex hazaáruló.

BACON Amikor Essex lármázni kezd, és vasárnap a mise után a királynő és Lord Cecil ellen lázít kivont karddal a Szent Pál-keresztnél, minden londoni polgár maradjon a házában, bezárt kapuk mögött.

CECIL Fegyveresen, felsőbb parancsra várva.

ERZSÉBET Bolond Robert. Még mindig szeretem – ez a hír is terjedjen el. De nehogy a papok körében, úgy vigyázzanak. *(El.)*

6. jelenet

([Ez a jelenet minél kavargóbb, brutálisabb, verekedősebb, a párbeszédnek minél inkább összebeszélnek, annál megfelelőbb lesz.]

A City utcája.

Távoli láрма, kiáltozás, bezárt kapuk döngetése. Essex láthatatlan fegyveresei akarják hiába valóan maguk közé hívni, fellázítani az elbűjt polgárokat. Egy kizárt, kétségbeesett Polgár rohan be, valahol bebocsátást, búvóhelyet keresve. [Megjegyzés: szerepösszevonásként játszhatná az, aki az Ifjú Színeszt eddig.] Veri a bezárt kapukat.)

POLGÁR Hé, hé, hé! Nyissatok kaput, emberek! Segítsetek! Fogadjatok be, az Isten szerelmére! Egyszerű polgár vagyok, közétek való, akit saját házába saját háznépe nem akar befogadni! Hó, hó, polgárok, nyisson kaput valaki! Nem vagyok áruló! Azzal rágalmaznak, engedély nélkül hagytam el a házam, holott messzi útról jövök tudatlan! Segítség, polgárok! Bocsásson be valaki!

ESSEX *(jön szétszórt hajjal, őrjöngve, karddal hadonászva)* Hó, hó, emberek! Gázság! Gázság! Ide minden polgár! Álljatok mellénk! Cecil eladta a trónt a spanyoloknak, és az én életemre tör! *(Ő is dönget.)* Meg akar gyilkolni engem a Púpos! Drága honfitársak, akiknek kedvéért annyiszor néztem szembe a halállal! A királynő rágalmazóinkra hallgat! A királynő beteg, beteg, beteg! Elmebeteg! Ármány minden szava! Cecil spanyol bérenc és titkos pápista katolikus! A királynő, a királynő pedig szajha! Tűritek, hogy a királynőtök egy szajha?!

POLGÁR *(szintén ordít)* Hazaárulónak nyilvánított. Polgárok! Halljátok?! A saját feleségem hazaárulónak nyilvánított azzal, hogy elmulasztottam a misét. A szeretője és ő kizártak a házamból engem. Menedéért könyörgök, emberek! Jó szándékú férfi vagyok! Segítség! A királynő nevében! A királynő nevében!

BEN *(bejön egy muskétával és karddal)* Hé, hé, hé! Itt van Essex! Az áruló van itt, polgárok! Álljatok mellénk, emberek! *(A Polgárt inzultálja.)* Maradjatok házaitekben, a királynő parancsára! Engedély nélkül van utcán ez a lázadó! Lord Essex, letartóztatom! Színt vallott Adonisz! A királynő nevében, Essex...

ESSEX Ben Jonson, hazudsz! A királynő nevében!

(Vívna, lőnek.)

RICHARD *(jön, teljes királyi ornátusban, koronásan, országalmával, jogarral)* Lord Essex! Merre van a nemes Essex?! Southampton Lordját sem látták erre? Uram, Lord Essex! Teljes csőd!

POLGÁR *(térdre veti magát)* Felség! Már itt tart az ügy? A nevét, felség! Skót, spanyol? Felség! Jakab

király! Eljött az angol trónra! Hal-
leluja!

BEN *(rángatja, közben Essexszel is
úv, aki elvette tőle a muskétát és
a levegőbe lótt)* Ez csak egy szí-
nész! Színész a nyomorultja! Nem
nemesember. Richard, térj észre!
Richard, te minek képzeled már
megint magadat! Ez nem színház,
ez a véres valóság, Richard.

ESSEX Ó I. Jakab király, a skót ural-
kodó, polgárok! Emberek, veszély-
ben forog az élete! London polgá-
rai! Eljött közetek ő, akitől eltiltva
voltatok, a királynő ugyanis beteg!
Éljen a skót Jakab! Lássátok őt!

RICHARD Lord Essex! Southampton
grófja lefogva, a többieket máris
kínvallatni viszik! Bacon volt, aki
elárulta az ügyet! Bacon az új fő-
ügyész! Hiszed, hogy engem föl
fognak kötni? Az egész mögött
üzleti érdek húzódik! Emberek,
Bacon áruló! Ben, te tudtad, mi,
hogyan végződik a játszma?!

BEN Nyavalyát! A királynő nevében!
ESSEX *(csüggedten)* A királynő ne-
vében!

RICHARD A királynő nevében! El-
vesztünk! Ismerj fel! Richard Bur-
bage vagyok, a nagy színész.

POLGÁR Kérem, kérem! Győzzék
meg Őfelségét, hogy nálam me-
nedékre talál, míg az ügyek nyug-
vópontra jutnak itt!

BEN *(már ő is Richardot rángatja ki-
felé)* Haza, haza mindenki! Haza! Ti
sem láttatok minket, mi se titeket!
(Még visszaordít.) Essex, Essex!
Száz fontot teszek egy font ellen,
hogy neked véged! Hallod?! Véged!

*(Essex egyedül marad a színen. Tud-
ja, hogy neki vége. Megpróbál, olykor
mint egy kisfiú, büszkén szembenéz-
ni vele, máskor meg a dacos arcot
próbálja fel.)*

7. jelenet

(Globe Színház.)

*Cecil jön, vele egy komor férfi, aki
jegyzőkönyvet ír a nyakára erősített
deszkalapon.*

*Richard és Shakespeare megha-
jólnak.)*

CECIL *(diktál)* Kelt februárius 7-én,
anno 1600, a Globe Színházban.
A királynő államtitkára azt kérde-
zi fent említett erősen gyanúsí-
tott intézmény főreszvényeseitől,
miért és minek és milyen célból
újították fel a felséggyalázó II. Ri-
chárdot, amely színmű trónfosz-
tási jelenete őfelsége Erzsébet
királynő ellen lázít, és az előadás
időpontját miért és minek és mi-
lyen aljas célból...

RICHARD *(közbeszól)* Ha kérdi, hogy
„milyen”, mért állítja, hogy „aljas”?

CECIL Mert megtehetem. *(A Jegyző-
höz.)* Ezt felesleges leírnia.

JEGYZŐ Pedig ezúttal minden szí-
gor dicséretes. Őfelsége örömmel
venné.

CECIL Akkor se írja, fiam.

JEGYZŐ Burbage mester pimasz
megjegyzését se?

CECIL Azt igen, gyermekem. Tudja
meg Őfelsége, hogy ezekben sem-
mi bűntudat.

SHAKESPEARE *(letérdel)* Irgalom ne-
künk, uram! *(Ránéz.)*

RICHARD Irgalom, uram, Cecil uram.

JEGYZŐ Ezt írjam, uram? Hogy kö-
nyörögtek?

CECIL Írhatja.

SHAKESPEARE Akkor jó. *(A részvé-
nyesek némi megkönnyebbülés-
sel felállnak.)* Feltehetnék Őfelsé-
ge államtitkárának egy személyes
jellegű kérdést?

CECIL Azt nem írhatja a jegyző. *(Fél-
revonja Shakespeare-t.)* Kérdez-
zen.

SHAKESPEARE A kérdésünk az, hogy jelenleg kinek tartozik beszámolóval nagyságod.

CECIL Én? Egyedül Ófelségének, Anglia királynőjének.

SHAKESPEARE Azért kérdezem, mert Lord Bacon szerepe homályos az ügyben. Kétértelmű. Vagy még több is.

CECIL Azt a szerepet hagyjuk most homályban. Egyébiránt az öné is zavaros.

SHAKESPEARE Hogyan kell ezt értenem?

CECIL Az ön apja ugyebár Stratford polgármestere.

SHAKESPEARE Az volt.

CECIL És azért ítélték házi fogságra, mert titkos katolikus, ugyebár?

SHAKESPEARE Azért váltották le, mivel nem járt el a városi tanács üléseire. Jegyzőkönyv bizonyítja ezt.

CECIL Meghamisított jegyzőkönyv, úgy értesültem.

SHAKESPEARE Erre, uram, nem mondok semmit.

CECIL Jól teszi. *(Otthagyuja.)*

RICHARD Amit vele beszéltél, az jó nekünk, Will?

SHAKESPEARE Jó. Lehet jó. Is.

RICHARD Mert Ófelsége rajong a játékomért. Nem, Will?

SHAKESPEARE De, de.

CECIL *(a Jegyzőhöz)* Mostantól írja. Miért és minek és milyen célból adták elő a felségsértő... A felségsértőt ne írja. *A II. Richárdot* pontosan a lázadás előestéjén a Globe-ban? He?

RICHARD Mi megrendelésre dolgozunk, uram.

SHAKESPEARE Mert Essex bérencei megtévesztettek minket, sir Cecil. Uram.

CECIL Mivel és hogy?

SHAKESPEARE Mivelhogy idejöttek...

RICHARD A színészeknek dupla bért ígértek. Ráadásul a színháznak ötven aranyshillinget.

CECIL Ez mindenestre enyhítő körülmény. És a lázadók részéről előre megfontoltságot jelent. Ezt írja feltétlen. Hol az a pénz?

RICHARD Nekem adták oda. *(Előveszi.)*

CECIL Erről majd később.

RICHARD Mikor?

CECIL Míg háromig számolok. Most. *(Átveszi a pénzt.)* A pénzbüntetést lerovása után kihirdetem az ítéletet. Ófelsége a királynő nevében! A Lordkamarás Színészeinek Társulata köteleztetik, hogy új, eredeti színművel lépjen fel a királynő és az udvar színe előtt, a Whitehallban, mely színmű, egy: királydráma legyen, kettő: tanulságos legyen, a Rossz és Gonosz bukásáról beszéljen, de ékesszólón, három: a Jó megtestesülése, vagyis a Gonosz bukásának okozója pediglen legyen Ófelsége Erzsébet királynő egyenes ági felmenője a Lancasterek közül. Tehát valahonnan a Rózsák háborújából vett elrettentő példa legyen, mely mintegy tükröt tart annak, hogy mi lett volna, ha a gaz Essex imádott és békés szigetünket véres polgárháborúba rántja, és...

SHAKESPEARE *(savanyúan)* És mikor? Mikorra kell elkészülnöm vele, uram?

CECIL Ahogyan én Shakespeare mestert kiismertem, a bemutató időpontja nehézséget okozni nem fog. És melleleg szólva remekművet orrontok.

SHAKESPEARE *(savanyúan)* Mikor, uram? Mikor? Rozogának érzem magam. Vegye tekintetbe, hogy elhasznált vagyok. És aligha van még angol uralkodó, akiről ne írtam volna drámát.

CECIL Annál könnyebb lesz választani a maradékból, mesterem.

SHAKESPEARE De hát mikor?

CECIL Ófelségét a komor töpren-gésből kell kiragadni. Vagyis a be-mutató időpontja legyen az össze-esküvő Lord Essex kivégzésének előestéje.

SHAKESPEARE Az február huszonne-gyedike. Tizenhét nap. Rettentő. Tizenhét nap.

CECIL Méltóztatott volna a Globe nem mesterkedni egy lázadás elő-estéjén. Ez büntetés, mesterem, egy kis nyakazás helyetti kegy.

RICHARD Will! Willy! Hallod? Drága szép Will! Hét nap. Potomság. Be-tanulom a hátad mögött ülve, mi-közben a tollad rohan. Írj nekem egy bődületes szerepet, cimbor! Amiben végre elbődülhetek.

SHAKESPEARE (*lapoz egy könyu-ben, keres*) Ne vedd el a kedvemet, Richard. Ne vedd el. Tizenhét nap.

RICHARD Gonosz király akarok lenni. Elegem van a nyápic nyavalygók-ból: II. Richárd, Romeo meg Ham-let és társaik. Mert mi a színész? Zengő tombolás, az élet hatal-masan pusztító ereje, Will. Élni és elragadni akarok! Színész vagyok, a túláradó életerő maga! Az!

SHAKESPEARE (*lapoz, keres*) Mindig ez az unalmas szerepéség.

RICHARD Az! Az bizony! Éhes vagyok! Éhes! Élni akarok és a haláltól ret-tegek! Színész vagyok, Will, sokkal jobb színész tenálad. Gyomor va-gyok, bendő! Éhes! Bendő, amely szerepre éhes. Dörgő és csapko-dó szavakat zabálnék, felfalnék széles gesztusokat, pofámat fa-csarnám, rémes grimaszokkal ön-nönmagamat degeszre tömném, jó öreg Will! Betöltenék, be én, elárasztanék mérhetetlen színpa-dokat, globális nézőteret harsog-

nék tele és bömbölnék keresztül. Mit nekem ez a vacak Globe, ahová csak háromezer ember fér be egy röpke előadás erejéig, amikor én végtelen életet akarok, Will, sül-tekét zabálni, nőket falni, hófehér farokat csapdosnék, lilára gyömö-szőlnék dinnyemelleket. Király len-ni, szétszórt hajjal ordítani! Azt! Azt!

SHAKESPEARE Ez biztató. Minden-esetre biztató. (*Lapoz.*) Látom, örülsz, hogy nem végeznek ki.

RICHARD Írj nekem egy királyt, aki elcsábít egy nőt fertályóra alatt, és én eljátszom neked. Legyek pú-pos, gonosz, mégis hódítsak. Na? Púpos. Nézz ide!

SHAKESPEARE (*ötlete támad*) És ha az a nő éppen a férjét temeti?

RICHARD Koporsó mellől csábítom el? Pompás! Szócsatát vívok a hölgyvel. Azután lágyabb húrokat pengetek.

SHAKESPEARE És hozzá te vagy a férj gyilkosa...

RICHARD (*elbizonytalanodik*) Én? És a nő tudja ezt?

SHAKESPEARE Le is köp. Átkoz.

RICHARD Még az is? És én fertályóra alatt? Ember lehet erre képes? Igen! Színész igen!

SHAKESPEARE Ágyba viszed, és ő rohan.

RICHARD Hát ezt nagyon meg kell ír-nod. (*Vált.*) Mért ne? Nem is kell jól megírnod, én akkor is. Tőlem vagy híres. Mit gondolsz? Az igazat meg-vallva, senki volnál nélkülem, Will.

SHAKESPEARE (*Cecilhez*) Uram! Gaz, zsarnok, púpos király. Rend-ben van?

CECIL Tanulságos legyen. Tanulsá-gos.

SHAKESPEARE III. Richárd.

CECIL Helyes. Az nem rokona Ófel-ségének. Sőt, Ófelsége szépapja ötlette meg. Lehet gonosz. Szép

ember volt. Ezt ne írja! És jó király volt. Ezt se írja.

RICHARD Én púpot akarok! Púpot!
SHAKESPEARE Hallotta. Púpos lesz.
És gonosz zsarnok.

RICHARD *(sántikál)* Az egyik lábam rövidebb lesz. Látod? És a szöveg ritmusára billegek. Így. Látod, Willy? Rögtönözz valami halandzsát ide.

SHAKESPEARE „York napsütése rosszkedvünk telét tündöklő nyárrá változtatta át...”

(Richard mondja a szöveget.)

8. jelenet

(A Whitehallban.)

A Globe ezúttal a III. Richárdot adja elő a Királynőnek és az udvarnak.

Erzsébet trónon ül, ott van Cecil, Bacon, Lady Mary. A darab ötödik felvonásának negyedik színje megy. III. Richárdot Richard, Richmondot Shakespeare játssza.)

(Riadó. Belép Richard.)

RICHARD „Lovat! Lovat! Országomat egy lóért!” *(Vív Shakespeare-rel.)*

(Zene.)

„Rabszolga vagy! Most életem a tét
És én bevárom a kocka szeszélyét.
Azt hiszem, hat Richmond van a mezőn,
Ma megöltem ötöt, mind őhelyette.
Lovat! Lovat! Országomat egy lóért!”

(Richard és Shakespeare aztán vívás közben kivonulnak. Hátrálás és riadók. Visszatér Shakespeare.)

SHAKESPEARE „Győztünk – Istennek hála s nektek is,

Miénk e nap, a véres kutya meghalt.”

IFJÚ SZÍNÉSZ „Bátor Richmond, te megálltad a próbát!

A sokáig bitorlott koronát
Letéptem a véreb holt homlokáról,
Hogy homlokodat vele koszorúzzam.

Örülj neki, hordd és nagyra növeld.”

SHAKESPEARE „Isten az Égben mondjon erre áment!

Nevesebb úr ki halt meg e csatában?”

IFJÚ SZÍNÉSZ „Norfolk herceg és Lord Walter Ferrers.

William Brandon és Robert Brakenbury.”

SHAKESPEARE „Rangjukhoz mérten temessétek őket.

Bocsássunk meg a szökött katonáknak,

Kik visszatértek engedelmesen.

Aztán, amint a szentségre fogadtuk,

A piros rózsá s a fehér kibékül:

A szép kötéshez nevesen az ég,
Mely harcainkra zord szemmel tekintett!

Aki nemet mond erre, áruló!

Anglia örült volt elég sokáig:

A testvér testvérvért ontott vakon,

Az apa leölte saját fiát

S a fiu apjának lett hentese.

Mind ezt a szörnyűmód kétféle osztott

York- és Lancaster-ház osztotta ketté.

De most Richmond és Erzsébet, a két

Királyi ház igaz örököse

Isten szép parancsára egybekelnek,

S utódjaik – ha Isten úgy akarja –

Mosolygó békét hoznak a jövőnek,

Gazdag napokat, víg bővelkedést.

Törd el az árulók kardját, Uristen,

Mely e véres napokat visszahozná,

Hogy vért zokogjon szegény Anglia!

Ne kószolja e szép ország gyümölcsét

A békét-sebző, áruló gyűlölség!

Így hozunk gyógyszert Anglia sebére –

Isten mond áment s élni kezd a béke.”

(Mind el. Az udvar tapsol, Erzsébet is, a visszatérő színészek hajlonganak. Cecil elégedett. A Királynő mond neki valamit.)

CECIL *(hangos ünnepélyességgel)*
Ófelsége a Lordkamarás Szolgáinak részvényeseit rendeli kegyesen magához!

(A három részvényes előlép, hódol, Cecil a Királynőhöz hajolva magyaráz, hogy ki kicsoda.)

ERZSÉBET Hívünk, Sir Cecil helyesen választott témát, amidőn egy zsarnokságra törő torzképet rendelt a Lordkamarás Színészeitől, és ti meglegedésünkre játszótárok szerepeitek. A bíróság ítélkezett: holnap lesz Essex bűnös grófjának kivégzése a Tower udvarán, mint a többi nagy politikai bűnösé, aki előtte jutott erre a sorsra. S ha tudni akarnátok, mit rejteget a királynő a szív meghitt zugaiban, közölhetem veletek, játékokot kísérteties megnyugvást okozott, arra gondoltunk, hogy mindaz, ami történni fog, ami történik velünk, kikerülhetetlen és végzetszerű. A sors sötét akarat. A kör bezárult. A tragédia a színpadról átkerült a kormányzat kebelébe. Sir Francis Bacon mint a per ügyésze ezerkétszáz font jutalmat kapjon. *(Elismerő morgás.)* A Lordkamarás Szolgái és Színészei dupla bért, mivelhogy vallomásukkal segítették a bíróság munkáját, és magukkal ragadtak minket ezen a baljós estén. Mr. Shakespeare pedig ismételtelen közel került a mi szívünkhöz, és vegye tudomásul, nem engedjük, hogy leszakadjon onnan.

(A Királynő elvonul kíséretével.)

MARY *(marad, félrevonja Shakespeare-t)* Uram! Nekem sürgős szükségem van egy információra. Méghozzá egy afféle információra, amely... *(Elakad.)*

SHAKESPEARE Amely, Mary? Amely?

MARY Amely alkalomadtán eldöntheti az én életem. Úgy érte, hogy új irányt szabna, más merdebe terelne, egészében véve határozott pecsétet nyomna az én bizonytalanságaim megszünte végeztével.

SHAKESPEARE Később, Mary, majd máskor. Most nem tudok a szembe nézni, ami mutatja érzelmeim komolyságát. *(Otthagyja, Mary maga elé néz.)*

9. jelenet

(A Whitehallban.)

Erzsébet állva haldoklik merev ruhájában. Háta mögött Mary és Bacon áll. Lábánál Cecil térdel és imádkozik. Egy udvarhölgy elvágódik, kiviszik. A csoport tovább ácsorog.

Cecil összeszedi minden bátorságát, odalép.)

CECIL Felség! Tizenöt órája állunk.

ERZSÉBET Én állva fogok meghalni, Cecil. A többiek leülhetnek. Tekintettel a körülményekre. *(Ujját a szájába veszi, mint a kisgyerekek.)*

CECIL Nem rólunk van szó. Felség! Ágyba kell feküdnie, mert a nép követeli.

ERZSÉBET Kicsi ember, kicsi ember. Azt a szót, hogy kell, nem szokták uralkodóknak mondani. *(Elakad a hangja, tátog.)*

CECIL Felség!

ERZSÉBET *(jelzi, hogy nem tud beszélni, majd újabb jeleket ad)*
CECIL *(megérthi)* Hangszereket akar! Zenét! Zenészeket hozzanak. Gyorsan!

(Zenészek jönnek, és halk, bánatos muzsikával szórakoztatják a Királynőt, aki ettől kissé megenyhül.)

CECIL Madame! Öreg térdem nem bírja már. *(Fel akar állni, de Erzsébet jelekkel ráparancsol, folytassa.)*

BACON *(Cecil mögé kerül)* És most, uram?

CECIL Mar gróf?

BACON Útra kész.

CECIL Induljon. Azonnal. Mondja meg Jakab őfelségének, a vetés megérett.

(Bacon felkapja a fejét, mert Erzsébet megtántorodik. Hölgyei ugranak oda hozzá, támogatják. Erzsébet jeleket ad.)

(Tolmácsol.) Nem ágyra! Nem akar ágyat.

(A királynőt egy karosszékre fektetik. Ül, majd meghal.)

10. jelenet

(Nagyterem Cecil Theobaldi kastélyában.)

Harsonák, zeneszó, miközben Jakab, az új király bevonul. Kissé mulatságos figura.

Cecil hozza előtte az ország kardját. Jelen vannak még: Bacon, a Globe részvényesei, Richard, Shakespeare, az Ifjú Színész és Ben Jonson hátul.)

JAKAB Hát álljunk meg, jóurak. Szemlét tartunk, s kezdődik a munka. A szerencsét mindig gond előzi meg, de most már vágyunkat

segíti minden. Hol van vendéglátónk, Robert Cecil?

CECIL Mit kíván, uram és királyom?

JAKAB Csak a javadat, mylord. Meltányoljuk csöndes munkádat, mely úgy ment végbe, hogy Londonba vezető diadalutunkon lázadó kard nincs kivonva, mindenütt hajt a béke olajága, és a nép helyesli megkoronázásunkat.

CECIL Az ég minden ellenségedtől óvjon.

JAKAB Megóvsz te majd, s még másikat hívem, Sir Francis Bacon, aki koronánknak ügyésze lesz. Fejünk fölött pedig lebegjen mindig legnagyobb hősünknek, Essex grófjának nagyszerű szelleme.

(Mindenki letérdel, rövid csönd, majd felállnak Cecil jelére.)

Kijelentjük, hogy holnap Londonba érkezve nem rendezünk hivatalos bevonulást, ellenben megvárjuk hitvesünk, Anna királyné érkezését, hogy a kettős koronázás költségeit elkerülve a takarékosság példáját mutassuk.

(Éljenzés, fejfedők levegőbe dobálása, harsonaszó.)

Kedves barátaim! Nem látta valaki az én Shakespeare komámát?

SHAKESPEARE *(előlép, meghajol, kézcsók)* Felség!

JAKAB Micsoda gyönyör eszmét cserélni értelmes emberrel. A Globe a király színtársulata lesz, vörös posztót fognak viselni színészei.

(Éljenzés.)

S ha már a szép színdarabok forrása itt van előttem: megkérlek, hogy üres perceidben írj egyet az én kedvemért is. Tárgyát a mi derék Skóciánk krónikáiból veheted. Valami szép történeti drámá-

ra gondolok, amely messze felülmúlna valamennyi Henrikedet és Richárdodat. Visszamehetnél nagy ősrünkhez, Malcolmhoz, vagy azt se bánom, Bruce királyhoz.

CECIL *(közbeszól)* Nem tudom, felség, célszerű volna-e éppen most emlékeztetni a közönséget Skócia és Angolország viszálykodásaira.

JAKAB Igaza van az én Cecilemnek. Akkor mondok egyéb skótot. Mit szólnál, Shakespeare uram, a Macbeth és kegyetlen felesége témájához? Megmutathatnád, hogy a szomszéd királyság segítségével a törvényes örökös hogyan nyeri vissza trónját, amit a jó Duncan király gyilkosai jogtalanul bitoroltak. Démonokat, boszorkányokat vehetnél be a darabba, mely tárgyhoz magam is jól értek, és alkalmasint metafizikai vitákat folytathatnánk róla négy szemközött. Hozzuk dívatba az érzékek felettit.

SHAKESPEARE Bizonyos, hogy ilyen magas helyről kapott tanácsokkal csodákat lehet művelni. Figyelek, felség.

JAKAB Hallgass ide, Shakespeare uram, s vonj a szavaimból olyan következtetést, aminőt akarsz. Én november 19-én láttam először a feleségemet a norvég partokon. Mármost jegyezd meg jól ezt a 19-es számot. Fiunkat, Henrik herceget, február 19-én hozta a világra, Erzsébet leányomat augusztus 19-én. Tetejébe pedig én, ahogy itt látsz magad előtt, június 19-én születtem. Na?

SHAKESPEARE Ez igazán különös, felség.

JAKAB Én azt mondom, hogy csodálatos, s megérdemli, hogy megemlítsék egy darabban. S ha már az általam oly kedvelt misztikus témák vetődtek fel, megbíználak,

kedvelt hívem, egy visszajáró kísértet megformálásával is.

RICHARD Mekkora gondolat! Boldogan vállalnék ilyenén szerepet.

SHAKESPEARE Abban a Macbeth-darabban bőven nyílna erre mód, felség. Azt hiszem.

JAKAB Újabb időkre gondoltam. Erzsébet királynéra.

SHAKESPEARE Kire? Pontosabb formában, ha lehetne, az elképzelést.

JAKAB I. Erzsébetre, az én elődömré. Az újabb időkben jelenne meg. Mondjuk a mai napon.

RICHARD Elképesztő!

SHAKESPEARE Nem szeretnék én... Hogyan is?

JAKAB Mi lenne, ha Erzsébet mint kísértet lépne színre, és végigtekintene az őt követő ígéretes jövőn, megemlítve benne az én szerepemet? Nos?

RICHARD Látja, felség? Williamnek máris működik a képzelete. Végre nem fogunk vaktában játszani, felség. Folyamodhatnánk egy alázatos kérelemmel felségedhez?

JAKAB Elő velem! Mi a jószágot akarjuk dívatba hozni egy kegyetlen udvarban, a színészekkel pedig nemesember módjára bánni.

RICHARD Ben Jonson kéri, hogy alázattal...

JAKAB *(közbevá)* Ami a derék Bent illeti, ő egymás után követi el baklövéseit, ahogyan a londoni eseményeket távolról figyelve el is vártuk tőle. Darabjaiban kfigurázta mind a londoni skótokat, így hát forduljon el tőle a szerencse szélkakasa. Bajkeverő ne szítson több viszályt.

RICHARD Nézd, felség, itt a bukott író, kiről beszélsz, és alázattal megkövet.

BEN Kérlek, felség, ha szíved mélyén reám neheztelsz, bocsáss meg, kérlek töredelmesen.

JAKAB De skótokról egy szót sem többet. Skótokról csak az én Shakespeare-em írhat mostantól.

BEN Felség, úgy lesz. Will Shakespeare ritkán követ el politikai baklövést, ő rejtett összefüggésekkel dolgozik. Példáját követni fogom, becsületemre.

JAKAB Ben Jonson, legyen. Szívből megbocsátok, így nyerjek én is bűnbocsánatot. Zárjuk be az ülést. Ajánlom, menjünk. *(El.)*

(Közben éljenzés, harsona, süvegek a levegőben stb., ismét felhangzik a kórus, miközben az új király kivonul.)

11. jelenet

(Maradnak: Shakespeare, Bacon, Ben Jonson, Richard, akihez befut Mary Howard és belekarolva a férfi mellé áll, jelezve, hogy összetartoznak.)

BEN Fogadd hálámat, Sir Bacon, a közbenjárásodért.

BACON Én tudós vagyok, természetem, amit a józan ész parancsol, és, Ben Jonson, javaslom neked is ezt. Most érezhetőleg megállapodott idők jönnek, mindenki kényelmes nyugodalmat akar, megtervezett életet.

BEN Az ember izgága majom.

RICHARD Ben, te magadból ítélsz. *(Nevetnek.)*

BEN Én nem vagyok államügyész, egyben tudós, Sir Bacon, mint kegyelmed, de az idők jelei azt mutatják, a pápisták máris merényletet forralnak az új királyunk, Jakab ellen, és akkor megszakadnak a kellemes dallamok...

BACON Mi pedig visszavonulhatunk időközben megszerzett birtokainkra. Ugye, Shakespeare mester?

SHAKESPEARE *(ránéznek, ő hallgat)*

BACON Tervem, hogy az újabb megtorlások idején én már nem leszek államügyész. Elvonulok, hogy könyveimmel az emberi fajta jövőjét tudósi értelemmel vegyem szemügyre. Hogy jövő korokra maradjon a nevem – célom ez, mivelhogy én újabb vallásra teszem, Ben Jonson, a tétet, a tudomány nevű hitre. Mit szólsz te ehhez?

BEN Hát te, Will? Idejöttél suhanc kölyökként Stratfordból, hogy elbűjhass a színházi nép között, és most már közömbösen nézed alkotásaid életét, mintha te volnál a Természet maga. *(Szünet.)* Igaz, hogy itt hagysz most minket? Mész vissza Stratfordban vásárolt birtokaidra? És ott sok szomszéd jó barátja, sok-sok gyermeknek keresztapja és kandallónál adomázó vén mulya leszel? Ezt akarod játszani legsajátabb színdarabod zárójelenetében, Will? Már mindenki beszél.

RICHARD Ugyan már! Az ő fejében nem születik gondolat, hogy mindjárt az ellenkezője ne társulna hozzá, ismerem. Nemde, Will?

BACON Azt ne higgyük! Stratford is egy színdarab, amelynek az írásába csak bele kell vágni. Aztán marad a befejezés kényszere. Vagy tévedek, Mr. Shakespeare? Olyan a döntés, mint a gyanta: önként csurran a fából, mely táplálja. Ugye, Will? Felhagysz a színházzal, mi?

MARY Mondj valamit, William, uram. Nekem. Mielőtt mitőlünk elmész. Hozzám sincsen szavad? Mondd a véleményed arról, hogy én már Richard Burbage-hez tartozom. *(Szünet.)* Nos?

SHAKESPEARE Rend a dolgok lelke, működnek az ügyek...

RICHARD Reméltem, hogy nem haragszol, Will, Mary miatt. Énrám. Egymásra találtunk, mit tegyék?

MARY Semmi hatás?

BEN Láthatóan semmi.

BACON Pedig a féltékenység számos darabjának kulcsmotívuma.

MARY Semmit sem érzel, uram? Milyen hatás a hír, hogy a barátod a szeretőd, akit, remélem, attól még szívből szeretsz.

RICHARD Talán mástól könnyebben tűrte volna el. Megkövetlek, Will, de hát a szerelem... Tudod...

MARY Fiút fogok szülni Richardnak. Beleegyezett.

BACON Ennyire pontos a terv és a kivitelezés?

MARY Csakis azért, mert William iránt való érzéssel van teli. Mit érzel irányomban most épp, uram?

BEN Azt, hogy most elmegy Stratfordba.

SHAKESPEARE A házam kész van ott a Henley Streeten. Nem engedhetem, hogy lekössetek itt. Nekem köztetek már mindenre sor került.

BEN Tetszés volt a célod, elérted azt is.

SHAKESPEARE Semmim se volt, most gazdag vagyok.

MARY Az nem lehet, hogy semmi voltam! Semmi hatás? Mindent azért tettem, hogy érezhessem rád tett hatásomat. Mindigre magamhoz kötnék, uram. Beszélj!

SHAKESPEARE Ezt én így most nem tudom elmondani. Amit mondanék, minden szót ki lehetne cserélni.

RICHARD Az én nevemet a te szerepeid viszik tovább, mind a ketten elégedettek lehetünk, úgy vélem. A *Macbeth*tel, új megbízatással, azzal mi lesz?

SHAKESPEARE Stratfordból küldöm neked, és a próbákon nem lesz rám többé szükség. Különben is, meg kell mondanom, érezhetően fogy az, amit mások úgy neveztek el, hogy ihlet. Vagy szellem. Csak

a saját erőm maradt, és az oly csekély, bevallom.

RICHARD Hazudsz, ugye, Will?

SHAKESPEARE Igen. A kedvetekért.

BEN Ilyet hazudni sem szabad.

SHAKESPEARE Tudom. A királynő halálának is az nyitott utat, hogy Essexszel elillanni engedte az ihletét. Az igazat megvallva, én csak hadd lássam újra városom.

Lehet. Az is lehet. Akkor én Stratfordba vonulok vissza, útiládákban van már mindenem!

BEN Elbújik a gyáva. Sose látta pontosan, merre tart. Itt az új nemzedék.

RICHARD Királyi megbízást kapott a Globe. Nem kerülheted ki a kegyet. Mi lesz Macbeth-tel! Skót darab kell! Írnod kell még száz szerepet, Will! Will!

MARY Semmi hatás? Tudni akarom rád tett hatásomat, minden célom ez! Shakespeare-re hatni akarok feltett szándékkal. Vak vagy, uram?!

BACON Igaza van, igaza van! A jövő a tudósoké, ezt mondom én is. Ő is belátja, hogy a jövő korok csakis a Bacon nevet fogják emlegetni! Az én könyveimet!

(Az általános kiabálásban Shakespeare hadonászva kér szót.)

SHAKESPEARE Richard, Richard, Mary, Richard! Richard, a Macbeth Stratfordból fogom küldeni a Globeba. Többet próbákon, előadásokon én részt nem veszek, megtört a báj, nincs több csodám, legfeljebb évente egy színdarab. Hadd lássam újra városomat. Oldozatok föl engemet! Szükséges én nem vagyok itt, hát nem értitek?! *(Elfut az általános kiabálásban.)*

MARY *(utána kiáltja)* Jó utat, uram! És jó éjszakákat!

(Zene.)

12. jelenet

(Stratford, Az Avon partja.)

A folyó partján két odatámasztott, előkészített pecabot várakozik. Este van, kuwikszó, ugráló halak csobbanásai, esetleg tücsökgzene.

Richard Burbage nadrágját igazgatva jön, mintha épp szükségét végezte volna el. Veszi az egyik horgásbotot, leül, horgászni kezd.)

RICHARD (a Macbethből idéz)

„Holnap és holnap és holnap: tippegve
Vánszorog létünk, a kimért idő
Végső szótagjának, s tegnapiaink
Csak bolondok utilámpása voltak
A por halálba. Húnyj ki, kurta láng!
Az élet csak egy tűnő árny, csak egy...”

(Zajt hall, hátranéz.)

Ki vagy? Ben? Te? Senki?

(Folytatja.)

„Az élet csak egy tűnő árny, csak egy Szegény ripacs, aki egy óra hosszat Dúl-fúl, és elnémul: egy félkegyelmű Meséje, zengő tombolás, de semmi Értelme nincs.”

(Kifog egy nagy halat.) Már megint te vagy az? Mit akarsz tőlem? (Visszadobja, folytatná a monológot.)

„Hír viszket a nyelveden, ki vele...”

BEN (jön) Na, milyen a kapás?

RICHARD (megint kiemeli a halat)

Harmadszor fogom ki ugyanazt a halat! Nem Will tréfálkozik velem? Hé, Will! (Leszól a vízhez.) Will! Gyere ki a víz alá! (Visszadobja a halat.)

BE (ő is leül, horgászik) Csak a felesége volt otthon, meg az egyik lányuk. Azt mondták, beteg.

RICHARD Will? Életében nem volt beteg.

BEN Gyanús volt nekem is, főként az asszony. Ha beteg, mért nincs

az ágyában? Tudta, hogy jövünk, Skóciába megyünk, sietünk, mindent mondtam. Kértem a színdarabot. „Milyen színdarabot? Már nem is ír semmit!”

RICHARD Dehogynem!

BEN Állítólag megszökött, keresni a pecsétgyűrűjét. A harmadik végrendelet nincsen lepecsételve, azt keresi, nem tudták lebeszélni róla. Ridegek voltak, „ne itassuk, ha találkozzunk vele”.

RICHARD Itt kallódik, nem ír szerepet... Ha elillan az ihlet, a kór-ságnak enged utat. A végén még engem is megöl ez a Will. És elvisz magával. Brrr! (Idéz.) „Nem menekülhetek! Mint a cölöphöz láncolt medvének, állnom kell a hajrárt!” Mondta nekik, hol vagyunk; hogy a temető és a malom közt a folyónál?

RICHARD (bort iszik, átadja) Ma van az ötvenkettedik születésnapja. A kocsmában kerested?

BEN Tudsz jobbat? Egész bűdös Stratford alszik.

RICHARD London még bűdösebb. Nem? (Énekel.) „Csízek, rigók, meg a manók, Mondják, hogy jó a csók...”

(Horgásznak, nem veszik észre, hogy a hátuk mögött Shakespeare jön elő, mécsessel keresve a gyűrűjét.)

ERZSÉBET (mint árnyalak lép ki a fák közül)

SHAKESPEARE Úgy van, úgy van... Erre jártam, kesztyűt lehúztam kezemre fogni az ifjú Siwarddal, aki gyűlöli vőmet... akkor... itt álltunk az ifjú Siwarddal... asszonytól született ő is... itt, erre...

ERZSÉBET Jöjjön. Erre. Erre.

„A tavasz, a nyár,
Termékeny ősz, komor tél megcseréli
Szokott mezét; s a megdőbbségek világa

Nem tudja, melyik másik, ez vagy az. S im, a gonosznak mind e fajzata Kettőnk viszályos harcából eredt: Mi vagyunk azok nemzői, kútfeje.”

SHAKESPEARE *(felneéz, legyint)* Már nem írok, nem én. Megutáltam azt a lendületet. Mintha önkívület fogna el. Nem kell az az indulat. Szavak, szavak, szavak!

ERZSÉBET Jöjjön velem, odakísérelhet, megengedem.

SHAKESPEARE Kezdő koromban... *(közben a földön keresgél)* ...előfordultak velem lendületvesztések, keresgéltem olyankor szavakat, később már azt se tudtam, hogy próbában vagy versben írok-e éppen a leírás örült kényszerében, a formális különbségtétel úgy sikkadt el a feszült figyelem állapotában, magam sem tudtam, merre is tartok, úgy rohmoztak a szavakkal a képek. Nem akarom, néha több nevet is adtam ugyanannak a szereplőnek a papíron, olyan indulatba lovaltam magamat, de az vissza ne jöjjön... Hol az a gyűrű...? A fenébe!

ERZSÉBET *(odamegy hozzá)* Jöjjön, megmutatom, hol van.

SHAKESPEARE *(nem hisz a szemének)*

RICHARD Will! Na odanézz! Willy! Ide!

SHAKESPEARE *(leül hozzájuk)* Cserben hagyjam a jó öreg Bent, Richardot? Áprilisban vagyunk! Életemben nem éreztem jobban magam! Ha nem úgy van, üssön le a haragotok, mint egy büntetés, amit törvény szab ki!

BEN Megünnepeljük a születésnapodat? *(Kínálja.)*

SHAKESPEARE *(hárít)* Természetemtől vagyok most magasan. Bizonyos mértékig el kell ismernetek.

BEN Nyomdába adjuk a darabjaidat, Will. Hadd játsszák ötven év múlva is. Fedezem a nyomdaköltségeket.

SHAKESPEARE Ráfizetsz, Ben. Nem mondom, jól élek, lányaim kiházásítva, de ti álmokat kergettek, komák. Azok a darabok a képzelet üres játéka. Bizonyos mértékig el kell ismernem.

RICHARD Jó volt mondani azokat a szavakat.

SHAKESPEARE Bizonyos mértékig elismerem, a szócserekből merült ki az én leleményem. Bizonyos mértékig elismerem.

BEN Minek hajtogatod ezt?

SHAKESPEARE Az életre mondom, mert április van. Rég volt ilyen jó kedvem. Lehet, hogy soha?

RICHARD Bár élne minden hiányzó barátunk! Jakab királynak is örömet okoztam a *Macbeth* emmel. Most hova mész?

SHAKESPEARE A gyűrűmet keresem. Tudod? A királynő mintha egyszer azt mondta volna nekem valamikor...

BEN Csakugyan! A királynőt a lelkedre kötötték, hogy megírd. El ne felejtssd.

SHAKESPEARE Gondom lesz rá, gondom lesz rá. Elvillanhat a gyors szándék.

RICHARD *(kiegészíti)* „Hogyha nem száguld vele a tett.” Mi, Willy? Hogy ezt én mily hatással mondtam vendégjátékon Skóciában! *(Horgásznak tovább.)* „Jöjj be, árny, és menj ki, lélek!” *(Szaval.)*

(Zene.)

SHAKESPEARE *(megáll Erzsébettel szemközt)* A kimondhatatlanra kényszerítesz?

ERZSÉBET *(fejét rázza)* Ne-em. Csak jöjjön. Jöjjön. *(Kimennek.)*

Vége

Zajongó korban élt, amikor a többség fennhangon nyilvánította a véleményeit, és még az összeesküvők is lármásak voltak. Az angol sziget legelső brexitje folyt éppen, római katolikus helyett menthetetlenül anglikán próbált lenni a hajózó királyság, vallatások és kivégzések közepette egy majdnem polgárháborúban. Az izgága közönség csak úgy tudt a sikeres színházakba, új meg újabb daraboknál zajongani, melyeket a politikai cenzúra éberem ellenőrzött. Tetszés volt a cél, hirtelen csöndeket vagy megdöbbszent morajt teremteni a nézőtéren.

William Shakespeare íróként ezt a szakmát sajátította el, hogy a Globe Színházban a legkiválóbb színészek révén alkalmazza. Kitűnő mesterember vált belőle, meggazdagodott, de közben mintha ő maga eltűnt volna a verssorai mögött, mintha ott sem volna a drámai helyzetekben meg a szerepekben elharsogott szavaiban.

Aztán még az utókornak is láthatatlan maradt a maga személyében. Kutatói

találgatásoknak a tárgya lett. Nevezték avoni hatyúnak, költőnek, cukros szavú Willnek, nekünk csak egymásnak ellentmondó adatok maradtak a magánéletéből, közéleti szerepléséből pedig a nagy semmi.

Ügybuzgó rajongók a családja, a nevelődését befolyásoló korabeli feszült politikai helyzet felől próbálták becserkészni a Shakespeare nevű fantomot. Ugyanis az apja a dokumentumok szerint félreállított városi köztisztviselő volt, aki valamilyen betiltott katolikus szervezkedés tagja is lehetett. Talán azért menekült Londonba az óvatos William, színházban elbújni ott, ahol is a száműzött figurák kedvelt szereplői lettek. És még hosszan lehetne sorolni az utókor találgatásait.

A világnagy színpadi költőről egy egyébként jól dokumentált korból csak árnyképünk maradt. Olyasfélék, mint például: „a korszak zengő tombolásában magányos hős a maga elfojtott véleményével” vagy „pökhendi arisztokraták kétszínű bizalmasa mint haszonélvező alkalmazott”, „óvakodó semleges véres leszámolások idején” és így tovább.

E színdarab szerzője mégis megpróbálta megjeleníteni őt, kore pedig az első angol brexit valóban is élt szereplőit. Ő is csak a legalább kétértelmű dokumentumok alapján tehetett kísérletet, azokat viszont a saját élettapasztalatai szerint csoportosította, jobban mondva: rímeltetett. Nem pontosan ismételt, hanem rímelt.

Bereményi Géza

Cédrus Művészeti Alapítvány
1136 Budapest, Pannónia u. 6.
Telefon: (1) 247-6657
Mobil: (30) 511-3762
E-mail: szon46gy@gmail.com
Honlap: www.naputonline.hu

Felelős kiadó: Szondi György
Szöveggondozó: Kovács Ildikó
Tördelőszerkesztő: Szondi Bence
ISSN 1787-6877
ISBN 978-615-80967-6-8